

Державний вищий навчальний заклад
«Запорізький національний університет»
Міністерства освіти і науки України

К. М. Ружин

М. А. Вовк
М. М. Хижняк

**Методика викладання іноземних мов
у середніх навчальних закладах**

**Тематичний тлумачний словник термінів
для студентів факультету іноземної філології**

Затверджено
вченою радою ЗНУ
пр.№ 5 від 25.12.09р.

Запоріжжя 2010

УДК: 811.133.1'367.625(03)

ББК: Ш147.11 - 4

Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах. Тематичний тлумачний словник термінів для студентів факультету іноземної філології/ Укладачі: К.М. Ружин, М.А. Вовк, М.М. Хижняк. -Запоріжжя: ЗНУ, 2010.- 103с.

Основне призначення навчального видання – допомогти студентам, які вивчають курс «Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах» більш глибоко і системно опанувати зміст професійно спрямованої дисципліни завдяки усвідомленню тлумачення її основних термінів.

Тематичний тлумачний словник, який включає поняття термінів, укладено за змістом сучасних україномовних методичних джерел: навчального посібника з курсу методики викладання іноземних мов під ред. проф. С.Ю. Ніколаєвої, Загальноєвропейський рекомендацій з мовної освіти, а також за змістом хрестоматії «Общая методика обучения иностранным языкам» під редакцією Леонтьєва А.А.

Тлумачний словник адресується студентам 3-4 курсів факультету іноземної філології, а також може бути корисний для вчителів іноземної мови.

Рецензент
Відповідальний за випуск

С.І. Прус
К.М. Ружин

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	6
1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	10
1.1. Система освіти в Україні та викладання іноземних мов.....	10
1.2. Методика викладання іноземних мов як наука та її зв'язок з іншими науками.....	15
2. СИСТЕМА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	19
2.1. Поняття «система навчання» та її зміст.....	19
2.2. Комунікативний підхід у навчанні іноземної мови.....	19
2.3. Цілі навчання.....	20
2.4. Зміст навчання.....	23
2.5. Принципи навчання.....	30
2.6. Методи навчання.....	32
2.7. Засоби навчання.....	33
3. ЛІНГВОПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	35
3.1. Лінгвопсихологічна характеристика мовленнєвої діяльності та спілкування.....	35
3.2. Проблема навичок та вмінь мовлення у навчанні іноземних мов.....	38
3.3. Система вправ для формування навичок та вмінь мовлення..	41
4. НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО МАТЕРІАЛУ (ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ).....	45
4.1. Навчання граматичного матеріалу (формування граматичної компетенції).....	45
4.2. Навчання лексичного матеріалу (формування лексичної компетенції).....	47
4.3. Навчання фонетичного матеріалу (формування фонетичної компетенції).....	49
5. НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ (ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ).....	51
5.1. Навчання аудіювання (формування компетенції в	

аудіюванні).....	51
5.2. Навчання говоріння (формування компетенції в говорінні)...	54
5.3. Навчання читання (формування компетенції в читанні).....	58
5.4. Навчання письма (формування компетенції у письмі).....	62
6. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	64
6.1. Особливості навчання іноземної мови у школах різного ступеню.....	64
6.2. Планування навчального процесу з іноземної мови.....	68
6.3. Вимоги до уроку іноземної мови.....	70
6.4. Типи і структура уроків іноземної мови	71
6.5. Аналіз уроку іноземної мови.....	72
6.6. Індивідуалізація процесу навчання іноземної мови.....	72
6.7. Інтенсивне навчання іноземної мови.....	74
6.8. Контроль у навчанні іноземної мови.....	74
6.9. Позакласна робота з іноземної мови.....	79
Алфавітний покажчик.....	82
Словник граматичних термінів.....	94
Література	102

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ І СКОРОЧЕНЬ

- ІМ – іноземна мова
- МД - мовленнєва діяльність
- КЗ - комунікативна задача
- МКЗ - Минимум коммуникативных задач
- ГМ – Грамматический минимум
- ЛМ - Лексический минимум
- ВРД - Вид речевой деятельности
- КЗ - Коммуникативная задача
- Кз - Коммуникативное задание
- УТ - Учебный текст
- ГМ - Грамматический минимум
- ЕО - Единица обучения
- ЛМ - Лексический минимум
- МКЗ - Минимум коммуникативных задач

ТМ - Текстовий мінімум

❖ Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах. Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб./ Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328с.

➤ Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/ Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. К.: Ленвіт, 2003. – 273с.

* - Составитель Леонтьев А. А. Общая методика обучения иностранным языкам: Хрестоматия. – М.: Рус. Яз., 1991. (Методика и психология обучения иностранным языкам).

• Програми для загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов.

Вступ

За роки навчання у школі, у вищому навчальному закладі студенти повинні засвоїти знання з цілого ряду навчальних дисциплін. Так, студенти відповідно до навчального плану освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр і спеціаліст повинні опанувати понад 50 дисциплін.

Оволодіння кожною навчальною дисципліною передбачає засвоєння цілого ряду нових слів – термінів, завдяки чому процес засвоєння дисципліни є більш успішним. При цьому одні терміни є більш загальноживаними; входять до змісту цілого ряду дисциплін, що у певній мірі полегшує вивчення дисциплін у їх наступності. Відомо, що чим більш повно засвоєно значення термінів, тим більш успішним є оволодіння конкретною навчальною дисципліною.

У лінгвістиці існує визначення терміну «словник» як зібрання слів, розташованих у певному порядку (алфавітному, гніздовому, тематичному), в якому з'ясовується значення мовних одиниць, наводиться різна інформація про них або переклад на іншу мову чи подаються відомості про предмети, що позначаються словами. Словники виконують значну роль у духовній культурі нації, вони виконують значну соціальну функцію, як інформативну так і нормативну. Визначена роль словників і у професійному становленні особистості.

У науці існують різні критерії для визначення типів словників - енциклопедичні, лінгвістичні, які можуть бути одномовними, двомовними, багатомовними. В залежності від призначення, завдання, від особливостей будови виділяються кілька типів і багато різновидів словників (етимологічні, діалектичні, історичні, іншомовних слів, орфографічні, орфоепічні, словник синонімів, антонімів, інші. (Д.І.Ганіч, І.С.Олійник. Словник лінгвістичних термінів. Вища школа 1985, 256с.)

Для науковців, теоретиків і практиків у їх професійному становленні особливе місце посідає такий вид словника, як «термінологічний словник» - словник, у якому подаються терміни певної галузі науки, виробництва, мистецтва, освіти. Термінологічні словники бувають вузькоспеціальними або такими, що включають термінологію різних, здебільшого суміжних галузей знань. Вони можуть бути одномовними тлумачними, коли засобами однієї мови (рідної, іноземної) пояснюються терміни, або двомовними і багатомовними перекладами.

Термінологічний тлумачний словник - це словник, у якому засобами рідної (це українська або відповідно іноземна мова) розкривається (витлумачується) значення терміна – слова або словосполучення, що виражають чітко окреслене поняття з певної галузі науки, техніки, мистецтва, суспільнополітичного життя. Як стверджують упорядники словників, специфіка термінів у тому, що вони однозначні у межах тієї чи іншої термінологічної системи, в якій уживаються. Терміни є загальнонауковими і галузевими.

Загальнонаукові терміни здебільшого в усіх галузях наукових знань, а галузеві – відомі тільки в певній науковій галузі. Нерідко один і той же термін має різні тлумачення в залежності від того, до якої галузі знань вони відносяться.

Так, наприклад, у педагогічному плані слово «методика» найчастіше вживається у трьох значеннях:

- 1) «методика» як педагогічна наука, яка має, з одного боку, характеристики, притаманні будь-якій науці (теоретичний фундамент, експериментальну базу, робоче поле для перевірки науково обґрунтованих гіпотез), а з другого – специфічні об'єкти дослідження, що зумовлені як особливостями самого предмета, так і шляхами оволодіння ним;
- 2) «методика» як сукупність форм, методів і прийомів роботи вчителя; це «технологія» професійної практичної діяльності;
- 3) «методика» як навчальна дисципліна.

На сучасному етапі у будь-якій галузі техніки, науки, освіти, економічного і суспільно-політичного життя широко використовуються, зокрема, тлумачні термінологічні словники як в паперовому так і в електронному вигляді. Упорядкування таких словників – актуальна задача науковців і практиків.

Основне призначення даного тематичного словника до курсу «Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах» - розкрити значення термінів, які здебільшого вживаються в роботах з методики викладання іноземних мов.

Запропонований словник методичних термінів упорядкований за тематичним принципом, відповідно до послідовності розділів підручника «Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах (під рец. С.Ю.Ніколаєвої). В окремих випадках, як доповнення до словника, або як ілюстрація різних підходів до тлумачення одного і того ж терміну, подано тлумачення слів-термінів за змістом «Загальноєвропейських

рекомендацій з мовної освіти», а також тлумачення за концептуальними роботами таких відомих методистів, як І.Д.Саліства, Н.І. Гез, Є.І. Пассов, І.А. Зимня, Г.В. Рогова, І.Л. Бим, Фоломкина С.К., представлених у хрестоматії «Общая методика обучения иностранным языкам» під редакцією » Леонтьева А.А.

Доцільність підготовки даного тлумачного словника обумовлено наступними об'єктивними факторами:

- Серед небагатьох україномовних видань посібник з методики викладання іноземних мов під редакцією провідного вченого методиста С.Ю.Ніколаєвої посідає провідне місце як за авторською концепцією так і за змістом, який у значній мірі відповідає програмним вимогам з курсу методики. До того ж, в додаток до підручника як складові, підготовлені і видані «Практикум з методики викладання англійської мови (2004р.)», «Практикум з методики викладання французької мови (2006р.)», «Кредитно-модульна організація вивчення курсу(2006р.)».

Структурно-логічні схеми і таблиці з методики викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах (2004р.), курсова робота з викладанням іноземних мов (2003р.), які представляють навчально-методичний комплекс з дисципліни.

- зазначені методичні посібники, зокрема, навчальний посібник; «Методика викладання» є у фондах наукової бібліотеки університету і обласної наукової бібліотеки, а також перевидання посібника можна придбати у вільному продажі.

- традиційно до кожного семінарського заняття мною включені такі завдання для попереднього самостійного виконання, як: знайти тлумачення зазначених термінів до теми з посиланням на першоджерела.

Наявність укладеного словника сприятиме концентрації зусиль студентів на засвоєнні змісту зазначених термінів, на аналізі тлумачень одного і того ж терміну різними авторами, а не на витрату часу на їх пошук.

Словник упорядковано за тематичним принципом, але, для зручності в кінці подано систематизований алфавітний показник термінів, який включає понад 630 слів

Посібник адресується студентам 3-4 курсів факультету іноземної філології і може бути корисним для вчителів іноземної мови. В підготовці даного тематичного словника на правах співавторів студенти 4 курсу **Марія Вовк і Марина Хижняк**

використали практичний матеріал зі своїх курсових робіт з лінгвістики і методики, інтегрували і систематизували терміни із україномовних і російськомовних методичних джерел. У процесі роботи студенти продемонстрували неабияку зацікавленість, творчий підхід і нахил до дослідницького пошуку.

1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

1.1. Система освіти в Україні та викладання іноземних мов

❖ **Бакалавр** - це освітньо-кваліфікаційний рівень учителя іноземної мови, який оволодів фундаментальними соціально-гуманітарними, психолого-педагогічними і фаховими знаннями, має сформовані навички та вміння для здійснення навчально-виховного процесу з іноземної мови в закладах освіти і здатний вирішувати типові професійні завдання, передбачені для посад учителів [Ніколаєва, с. 3].

❖ **Спеціаліст** - це освітньо-кваліфікаційний рівень учителя іноземної мови, який оволодів фундаментальними психолого-педагогічними і фаховими знаннями, пройшов методичну та практичну підготовку і готовий до викладання двох базових і одного-двох небазових шкільних предметів або виконання інших функцій у навчально-виховних закладах (наприклад: учитель англійської мови і літератури та французької мови), набув досвіду вирішення складних професійних завдань, передбачених для посад учителів [Ніколаєва, с.3].

❖ **Магістр** - це освітньо-кваліфікаційний рівень викладача іноземної мови, який оволодів поглибленими фундаментальними психолого-педагогічними і фаховими знаннями інноваційного характеру; набув досвіду застосування та продукування нових знань для вирішення проблемних педагогічних і науково-дослідних завдань у галузі навчання іноземних мов у середній та вищій школах [Ніколаєва, с. 3].

❖ **Професійна підготовка вчителя іноземної мови** – ...володіння іноземною мовою як засобом усної та писемної комунікації в усіх сферах спілкування, а також як засобом педагогічної діяльності в різних умовах з урахуванням цілей навчання, вікових особливостей школярів та їх мовної підготовки [Ніколаєва, с. 242].

❖ **Освітня програма** - це перелік обов'язкових та вибіркових навчальних предметів, необхідних для здобуття певного освітнього ступеня, з визначенням кількості годин, відведених на їх опанування, та форм підсумкового контролю [Ніколаєва, с. 8].

❖ **Освітня програма початкової школи** має забезпечити оволодіння навичками та вміннями читання, письма і рахунку,

початки морально-етичного виховання, естетичного, інтелектуального і фізичного розвитку та трудової підготовки учнів [Ніколаєва, с. 8].

❖ **Освітня програма основної школи** забезпечує оволодіння державною, рідною та іноземними мовами, базовими знаннями з природничо-математичних предметів, природознавства, вагомими надбаннями історії, літератури, мистецтва; реалізує трудову підготовку, належний інтелектуальний та фізичний розвиток школярів, що створює базу для всебічного розвитку особистості, її нахилів, здібностей, талантів для професійного самовизначення, формування загальнолюдської моралі; стимулює засвоєння визначеного суспільними, національно-культурними потребами обсягу знань про природу, людину і суспільство, здійснення екологічного виховання, фізичного удосконалення [Ніколаєва, с. 8].

❖ **Освітня програма старшої школи** забезпечує завершення загальноосвітньої підготовки з предметів мовно-літературного, науково-природничого та суспільного циклів, формування ціннісних орієнтацій, світоглядної позиції та професійного самовизначення учня [Ніколаєва, с. 8].

❖ **Професійно орієнтована освітня програма старшої школи** розв'язує завдання освітньої програми старшої школи - виявлення та розвиток здібностей, таланту особи в галузях гуманітарних, природничо-наукових, технічних наук, культури, мистецтва тощо [Ніколаєва, с. 8].

➤ **Глобальні навчальні програми** – ... ведуть учня вперед у всіх напрямках володіння мовою та комунікативною компетенцією [РРЕ, с. 6].

➤ **Модульні навчальні програми** – ... спрямовані на володіння учнем мовою в обмежених напрямках з конкретною метою [РРЕ, с. 6].

➤ **Виважені навчальні програми** – ... віддають у навчанні перевагу окремим напрямкам і визначають "профіль", у якому досягається більш високий рівень володіння певними знаннями та вміннями порівняно з іншими компонентами підготовки [РРЕ, с. 6].

➤ **Часткові навчальні програми** – ... відповідають лише за окремі види діяльності та вміння (напр., рецепція) і не враховують інші види комунікації [РРЕ, с. 6].

❖ **Спеціалізована школа і профільні класи** - мають забезпечити поглиблене вивчення одного або кількох базових навчальних предметів [Ніколаєва, с. 9].

❖ **Гімназія** - середній загальноосвітній навчально-виховний заклад другого-третього ступеня, який забезпечує науково-теоретичну, гуманітарну, загальнокультурну підготовку обдарованих і здібних дітей [Ніколаєва, с. 9].

❖ **Лицей** - середній загальноосвітній навчально-виховний заклад, що забезпечує здобуття учнями освіти в обсязі понад державний освітній стандарт і здійснює науково-практичну підготовку талановитої учнівської молоді [Ніколаєва, с. 9].

❖ **Індивідуальне навчання** – ... метою якого є забезпечення умов для здобуття загальної середньої освіти або задоволення інших загальноосвітніх потреб особистості з урахуванням її індивідуальних особливостей [Ніколаєва, с. 9].

❖ **Державний стандарт загальної середньої освіти** – це зведення норм і положень, що окреслюють державні вимоги до освіченості особи на рівні початкової, базової і повної загальної середньої освіти та гарантії держави в її досягненні громадянами [Ніколаєва, с. 10].

➤ **Рекомендації Ради Європи (РРЕ)** – описують, чого мають навчитися ті, хто оволодіває мовою, щоб користуватися нею для спілкування, та які знання і вміння їм потрібно розвивати, щоб діяти ефективно [РРЕ, с. 1].

➤ **Мовна політика Ради Європи** – спрямована на стимулювання, підтримку і координацію зусиль урядів країн-членів РЄ та недержавних установ з метою покращення вивчення мов згідно з головними принципами, та особливо кроків, що здійснюються ними шляхом проведення головних заходів, про які йдеться у Додатку до Рекомендацій R(82) 18 Комітету Міністрів Ради Європи [РРЕ, с. 2].

❖ **Державний компонент змісту загальної середньої освіти/освітній мінімум** – є складником загальної середньої освіти, що задається інваріантною частиною базового навчального плану, формується на державному рівні і є обов'язковим для вивчення у всіх середніх навчальних закладах України [Ніколаєва, с. 10].

❖ **Регіональний компонент змісту загальної середньої освіти** – складова частина змісту середньої освіти, що відображає національну своєрідність регіону, його історію і культуру, традиції тощо [Ніколаєва, с. 11].

❖ **Шкільний компонент змісту загальної середньої освіти** – складова частина змісту середньої освіти, що добирається з урахуванням інтересів, здібностей, життєвих планів учнів даної школи, можливостей її педагогічного колективу і визначає специфіку даного навчального закладу [Ніколаєва, с. 11].

❖ **Базовий навчальний план** – ... окреслює зміст загальної середньої освіти в його цілісному уявленні як системи знань, навичок і вмінь, які мусять опанувати учні на певному етапі навчання у школі [Ніколаєва, с. 11].

❖ **Інваріантна частина базового навчального плану** – визначає освітні галузі, обов'язкові для вивчення в усіх загальноосвітніх навчальних закладах, що й має забезпечити досягнення обов'язкового освітнього рівня кожним випускником середньої школи [Ніколаєва, с. 11].

❖ **Варіативна частина базового навчального плану** – слугує завданням розширення і поглиблення змісту загальноосвітньої підготовки школярів, забезпечення їх індивідуального розвитку, пізнавальних інтересів і нахилів, передбачаючи години на вивчення предметів і курсів, які учні мають обов'язково обрати понад запропонованих в інваріантній частині, а також години, відведені на необов'язкові (факультативні) заняття [Ніколаєва, с. 11].

❖ **Освітній стандарт навчального предмета чи галузі знань** – це характеристика базового змісту освітньої галузі і система вимог, що визначають обов'язковий для досягнення кожним учнем рівень його засвоєння [Ніколаєва, с. 11].

❖ **Державний стандарт з навчального предмета «Іноземна мова»** має визначити загальну частину змісту освіти за умов існування різних програм, навчальних планів і підручників, ... повинен виконати організуючу та координуючу роль, адже він забезпечує ядро змісту навчання іноземної мови незалежно від типу навчального закладу, ... дає можливість зберегти єдиний освітній простір у багатонаціональному суспільстві, стимулювати диференціацію освіти і зберегти наступність у викладанні предмета за різними моделями та варіантами [Ніколаєва, с. 12].

❖ **Кваліфікаційна характеристика** – це перелік основних вимог до професіональних якостей, знань і вмінь фахівця, необхідних для успішного виконання професійних обов'язків [Ніколаєва, с. 13].

❖ **Методичний компонент** його кваліфікаційної характеристики включає вимоги до теоретичної і до практичної підготовки вчителя іноземної мови [Ніколаєва, с. 13].

❖ **Основні вимоги до теоретичної підготовки.** Вчитель іноземної мови повинен знати і розуміти: основні етапи розвитку методики навчання іноземних мов; основи теорії формування комунікативної компетенції учнів, яка складається з: мовленнєвої компетенції; мовної (лінгвістичної) компетенції; соціокультурної компетенції; соціолінгвістичної компетенції; країнознавчої компетенції; навчальної компетенції; стратегічної компетенції; дискурсивної компетенції тощо [Ніколаєва, с. 13].

❖ **Основні вимоги до практичної підготовки.** Вчитель іноземної мови повинен уміти реалізувати:

◆ **комунікативно-навчальну функцію**, яка складається з інформаційного, мотиваційно-стимулюючого і контрольного-коригуючого компонентів, тобто кваліфіковано застосовувати сучасні принципи, методи, прийоми і засоби навчання іншомовного спілкування;

◆ **виховну функцію**, тобто вирішувати завдання морального, культурно-естетичного, трудового виховання учнів засобами іноземної мови з урахуванням особливостей ступеня навчання;

◆ **розвиваючу функцію**, тобто прогнозувати шляхи формування і розвитку інтелектуальної та емоційної сфер особистості учня, його пізнавальних і розумових здібностей у процесі оволодіння іншомовним мовленням;

◆ **освітню функцію**, тобто допомагати учням в оволодінні вміннями вчитися, розширювати свій світогляд, пізнавати себе та іншу систему понять, через яку можуть усвідомлюватися інші явища. Крім основних чотирьох вищезазначених функцій, учитель має бути здатним здійснювати:

◆ **гностичну функцію**, тобто аналізувати свою професійну діяльність і навчальну діяльність учнів, добирати підручники та посібники, прогнозувати труднощі засвоєння учнями мовного і мовленнєвого матеріалу, а також оволодіння мовленнєвою діяльністю, вивчати та узагальнювати досвід інших вчителів у галузі навчання іноземних мов;

◆ **конструктивно-плануючу функцію**, тобто планувати і творчо конструювати навчально-виховний процес у цілому і процес навчання конкретного матеріалу з урахуванням особливостей ступеня навчання; планувати навчально-комунікативну діяльність учнів на уроці та в позакласній роботі; здійснювати у комплексі різні види індивідуалізації навчання іноземної мови: мотивуючий, регулюючий, розвиваючий, формуючий;

◆ **організаторську функцію**, тобто реалізовувати плани (поурочні, серії уроків, позакласних заходів) з урахуванням особливостей ступеня навчання; творчо розв'язувати методичні завдання у процесі навчання і виховання з урахуванням провідних характеристик учнів певного навчального закладу, вносити до планів методично правильні корективи з метою досягнення бажаного результату, виходячи з цілей навчання іноземної мови в конкретному типі навчального закладу [Ніколаєва, с. 13-14].

1.2. Методика викладання іноземних мов як наука та її зв'язок з іншими науками

❖ **Термін "методика"** найчастіше вживається у трьох значеннях:

1. "методика" як педагогічна наука, яка має, з одного боку, характеристики, притаманні будь-якій науці (теоретичний фундамент, експериментальну базу, робоче поле для перевірки науково обґрунтованих гіпотез), а з другого - специфічні об'єкти дослідження, що зумовлені як особливостями самого предмета, так і шляхами оволодіння ним;

2. "методика" як сукупність форм, методів і прийомів роботи вчителя; це "технологія" професійної практичної діяльності;

3. "методика" як навчальна дисципліна [Ніколаєва, с. 15].

❖ **Основні компоненти навчального процесу** – навчаюча діяльність учителя, навчальна діяльність учнів і організація навчання [Ніколаєва, с. 15].

❖ **Навчання** – це акт взаємодії того, хто навчає, з тим, кого навчають, з метою передачі одним і засвоєння іншим соціального досвіду [Ніколаєва, с. 15].

✳ **Обучение** – процесс систематического и последовательного сообщения учителем знаний и привитие умений и навыков в области иностранных языков, процесс активного и сознательного усвоения

их учащимися, процесс создания и закрепления у детей тех качеств, которые мы стремимся у них воспитать [Рахманов, с. 13].

❖ **Організація** – ...такі фактори: мета навчання, його зміст, методи та прийоми, а також засоби навчання [Ніколаєва, с. 16].

❖ **Методика викладання іноземних мов** – це наука, яка вивчає цілі, зміст, методи і засоби навчання, а також способи учіння і виховання на матеріалі іноземної мови [Ніколаєва, с. 16].

❖ **Загальна методика** – займається вивченням закономірностей та особливостей процесу навчання будь-якої іноземної мови у будь-якому типі навчального закладу [Ніколаєва, с. 16].

❖ **Спеціальна методика** – досліджує навчання конкретної іноземної мови у певному типі навчального закладу з урахуванням мовних і мовленнєвих особливостей рідної мови [Ніколаєва, с. 16].

❖ **Методика обучения иностранным языкам** – наука, исследующая цели и содержание, закономерности, средства, приемы, методы и системы обучения, а также изучающая процессы учения и воспитания на материале иностранного языка [Ляховицкий, с. 36].

* **Методика иностранных языков** – наука, предметом которой является содержание образования и теория обучения иностранным языкам. Методика является одновременно и прикладной, и теоретической наукой. Как теоретическая наука, методика устанавливает определенные принципы образования и обучения. Как прикладная наука, она использует установленные закономерности в повседневной практической работе над иностранным языком [Рахманов, с. 13].

* **Общая методика** излагает содержание образования и принципы обучения общие для всех иностранных языков [Рахманов, с. 13].

* **Частная методика** – теория обучения какому-нибудь одному определенному иностранному языку [Рахманов, с. 13].

❖ **Об'єктом методики викладання іноземних мов** є навчання [Ніколаєва, с. 16].

❖ **Предметом методики викладання іноземних мов** є метод навчання [Ніколаєва, с. 16].

❖ **Критичний аналіз літературних джерел** – це метод дослідження, причому в одних випадках цей метод може бути самостійним..., а в інших він є складовою частиною деяких основних методів дослідження... [Ніколаєва, с. 17].

❖ **Вивчення та узагальнення позитивного досвіду роботи вчителів** є також надзвичайно важливим методом дослідження, тому що майстри педагогічної праці нерідко знаходять прийоми та методичні рішення, використання яких значно підвищує ефективність навчального процесу [Ніколаєва, с. 17].

❖ **Наукове спостереження** має бути цілеспрямованим і має цінність лише тоді, коли підпорядковане меті [Ніколаєва, с. 17].

❖ **Пробне навчання** – це дослідження, побудоване переважно на ерудиції та педагогічній інтуїції вчителя, який здійснює науковий пошук [Ніколаєва, с. 17].

❖ **Експеримент** – ... науково поставлений дослід, заснований на ретельному вивченні варіювання явища, яке досліджується, при можливому урівноваженні всіх інших значущих факторів [Ніколаєва, с. 18].

❖ **Гіпотеза** – ... припущення, котре містить нові, ще не перевірені наукою твердження, які можуть бути перевірені за допомогою вже відомих або нових, запропонованих дослідниками методів [Ніколаєва, с.18].

❖ **Розвідувальний експеримент** буває односерійним, небагатофакторним, наближається до пробного навчання [Ніколаєва, с. 18].

❖ **Природний експеримент** потребує значної підготовки, може проводитися лише тоді, коли розроблена методика його проведення і підготовлені експериментальні матеріали [Ніколаєва, с. 19].

❖ **Дослідне навчання** - метод наукового пошуку, який базується на проведенні масового навчання за запропонованою дослідником методикою [Ніколаєва, с. 20].

❖ **Допоміжні методи дослідження** є важливим доповненням або складовою частиною основних методів дослідження [Ніколаєва, с. 21].

❖ **Статистичний метод** дозволяє створювати статистичний еталон навчального процесу, на основі якого можна робити висновки про ефективність навчання іноземної мови [Ніколаєва, с. 21].

❖ **Метод моделювання** використовується для моделювання навчання іншомовного мовлення як і будь-якої іншої діяльності [Ніколаєва, с. 21].

❖ **Метод інтерв'ю** передбачає вивчення поглядів тієї чи іншої групи людей [Ніколаєва, с. 21].

❖ **Анкетування** використовується як доповнення до того чи іншого основного методу дослідження, за його допомогою вивчають точки зору учнів, учителів, батьків стосовно того чи іншого питання [Ніколаєва, с. 21].

❖ **Тестування** використовується досить широко, ...стає можливим у порівняно короткий термін проконтролювати рівень сформованості мовленнєвих навичок і вмінь великої кількості учнів [Ніколаєва, с. 21].

❖ **Бесіда** ...може суттєво доповнити уявлення про процес дослідження, його сильні та слабкі сторони [Ніколаєва, с. 22].

❖ **Хронометрування** – ... фіксацію на магнітофонну або відеострічку ходу навчального процесу, завдяки чому можуть здійснюватися будь-які виміри усномовленнєвої діяльності вчителя або учнів у зв'язку з вирішенням навчальних завдань [Ніколаєва, с. 22].

❖ **Метод експертів або метод компетентних суддів** використовується в усіх спірних випадках [Ніколаєва, с. 22].

❖ **Узус** – це загальноприйняте вживання слова, стилю вимови, мовленнєвих зворотів у відповідній ситуації [Ніколаєва, с. 25].

❖ **Інтерференція** – це негативний перенос [Ніколаєва, с. 28].

❖ **Мотивація** - ... викликає цілеспрямовану активність, стимулює вибір засобів і прийомів, їх упорядкування для досягнення мети [Ніколаєва, с. 33].

* **Мотивація** – опыт эмоционального отношения к процессу овладения иноязычной культурой, к учителю и товарищам как речевым партнерам, иностранному языку как учебному предмету, к роли иностранного языка в жизни общества – опыт, обращенный на систему ценностей личности [Пассов, с.].

❖ **Зовнішня мотивація** знаходиться під впливом потреб суспільства і має два підвиди: широку соціальну і вузькоособисту мотивації [Ніколаєва, с. 33].

❖ **Внутрішня мотивація** зумовлена характером самої діяльності і її основним підвидом вважається мотивація успішності [Ніколаєва, с. 33].

❖ **Комунікативна мотивація** – це бажання учнів спілкуватися іноземною мовою в усній та письмовій формах [Ніколаєва, с. 33].

❖ **Лінгвопізнавальна мотивація** – це позитивне ставлення до самої мовної матерії [Ніколаєва, с. 33].

❖ **Інструментальна мотивація** – це позитивне сприймання учнями певних форм роботи [Ніколаєва, с. 33].

❖ **Психолінгвістика** – це наука, яка вивчає закономірності мовленнєвої діяльності [Ніколаєва, с. 34].

2. СИСТЕМА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

2.1. Поняття «система навчання» та її зміст

❖ **Система навчання** – ... будь-яке складне явище, до якого входять численні елементи, котрі утворюють певну сукупність завдяки наявності між ними внутрішніх зв'язків [Ніколаєва, с. 37].

2.2. Комуникативний підхід у навчанні іноземної мови

❖ **Підхід** – ... загальну вихідну концептуальну позицію, яка є вирішальною у розгляді і визначенні інших підпорядкованих концептуальних положень [Ніколаєва, с. 38].

❖ **Біхевіористський підхід** – ... оволодіння іноземною мовою як сформованістю реакцій на іншомовні стимули [Ніколаєва, с. 38].

❖ **Інтуїтивно-свідомий підхід** – ... оволодіння іноземною мовою на основі моделей в інтенсивному режимі з наступним усвідомленням їх значення і правил оперування ними [Ніколаєва, с. 38].

❖ **Свідомий пізнавальний підхід** – ... засвоєння правил використання лексико-граматичних моделей, на основі яких здійснюється свідоме конструювання висловлювань [Ніколаєва, с. 39].

❖ **Комуникативний підхід** – ... органічне поєднання свідомих і підсвідомих компонентів у процесі навчання іноземної мови ... [Ніколаєва, с. 39].

➤ **Діяльнісно-орієнтований підхід** – це підхід, що базується на діяльності, враховує когнітивні, емоційні та вольові здібності, так само як і цілий ряд специфічних якостей, властивих індивіду і використовуваних ним у ролі соціального агента [РРЕ, с. 9].

➤ **Розгалужений підхід** – дозволяє здійснювати подальші розгалуження без втрати відповідності головній меті [РРЕ, с. 32].

• ... **міжкультурний підхід до вивчення іноземної мови** ... є суттєвим елементом культури народу – носія цієї мови і засобом передачі її іншим, допомагає учням пізнати духовне багатство іншого народу, краще розуміти власну культуру і культуру свого

народу, підвищує рівень їхньої гуманітарної освіти, сприяє входженню у світову спільноту [Програми..., с. 5].

2.3. Цілі навчання

❖ **Визначення цілей навчання** – ... відповідь на запитання «З якою метою навчати?» [Ніколаєва, с. 40].

❖ **Цілі навчання іноземної мови** визначають очікувані результати навчальних досягнень учнів в оволодінні іноземною мовою за період навчання в середньому навчальному закладі [Ніколаєва, с. 40].

* Под **целью** понимается результат решения большой, всеобъемлющей задачи, которая заключается в том, чтобы привести учащегося от незнания иностранного языка к определенному владению им. Следует считать правомерным выделение трех целей обучения иностранным языкам: практической, воспитательной и образовательной [Рогова, с. 76].

* **Цель** – это общее направление в обучении, план решения большой задачи, или стратегия обучения, которая включает в себя отбор соответствующего материала, его организацию и общие принципы обучения [Рогова, с. 80].

* **Цель** рассматривается как один из элементов деятельности человека, преобразования окружающего мира, как идеальное предвосхищение результата деятельности. С одной стороны, цель детерминирована объективными нуждами общества, выражая его социальный заказ, с другой – она сама детерминирует всю систему обучения, определяя (разумеется, вкуче с общим состоянием методики как науки) и содержание этой системы, и ее организацию [Пассов, с. 83].

* **Общая экстралингвистическая целевая установка** – побуждение обучаемого к восприятию учебного материала и к последующему за этим порождению «целостного продукта речи» [Роовет, с. 221].

* **Частичная целевая установка** – побуждение обучаемого к частичной реализации общей экстралингвистической целевой установки [Роовет, с. 221].

❖ **Метою навчання іноземних мов** є оволодіння учнями іноземною мовою як засобом спілкування і здійснення в цьому

процесі виховання, освіти і розвитку особистості учня [Ніколаєва, с. 40].

• **Головна мета навчання іноземної мови** у загальноосвітніх навчальних закладах полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, базою для якої є комунікативні уміння, сформовані на основі мовних знань і навичок [Програми..., с. 3].

❖ **Практична мета** – ... практичне опанування учнями умінь мовлення на рівні, достатньому для здійснення іншомовного спілкування в чотирьох видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні та письмі в типових ситуаціях [Ніколаєва, с. 40].

* **Практическая цель** состоит в формировании умений и навыков устной речи, письма и чтения [Москальская, с. 70].

* **Практические цели** предполагают развитие у школьников способности и готовности пользоваться иностранной речью и чтением для того, чтобы запросить и получить нужную информацию, выразить свое мнение, отношение, расширить с помощью газеты, книги свой общеобразовательный кругозор и т. д. [Бим, с. 99].

* **Основная практическая цель обучения** иностранному языку в школе состоит в формировании умений и навыков понимания мыслей других людей (в устной и письменной формах) и выражения своих мыслей (тоже в устной и письменной формах) [Зимняя, с. 144].

* **Практическая направленность обучения** иностранному языку в школе выражается в том, что система уроков должна служить прежде всего привитию речевых умений и навыков, а каждый из уроков, входящих в эту систему, должен внести свой вклад в достижение цели, быть как бы ступенькой на пути к овладению речью [Салистра, с. 111].

❖ **Освітня мета** – досягається шляхом освіти учнів засобами іноземної мови... [Ніколаєва, с. 41].

* **Учебный аспект** обучения иностранному языку (социальное содержание цели) включает овладение иностранным языком как средством межличностного общения в таких функциях:

1. Удовлетворение взаимного или одностороннего интереса собеседников друг к другу или к объектам действительности (формы общения: установление отношений и «интервью»);

2. Необходимость и/или возможность совместных действий или действий одного из собеседников (формы общения: планирование

совместных действий, одно- или двухстороннее воздействие- побуждение);

3. Обсуждение воздействия объектами действительности на собеседников (формы общения: обсуждение результатов деятельности, дискуссия) [Пассов, с. 88].

❖ **Розвиваюча мета** – ... оволодіння учнями досвідом творчості, пошукової діяльності, усвідомлення явищ як своєї, так і іншої дійсності, їх подібності та розбіжності [Ніколаєва, с. 41].

* **Развивающий аспект** (психологическое содержание цели) включает такие компоненты как:

1. Речевые особенности (фонематический слух, способности к догадке, к различению, к имитации, к логическому изложению, чувство языка и др.);

2. Психические функции, связанные с речевой деятельностью (речевое мышление, память во всех ее видах, внимание, воображение, восприятие и др.);

3. Умение общаться;

4. Такие черты характера, как трудолюбие, воля, целеустремленность, активность и др.;

5. Определенный уровень мотивации к дальнейшему овладению иноязычной культурой (приобретение опыта положительного отношения к иностранному языку, ориентированного на систему ценностей личности) [Пассов, с. 89].

❖ **Виховна мета** – ... систему особистого ставлення до нової культури у процесі оволодіння цією культурою [Ніколаєва, с. 41].

* **Воспитательный аспект** (педагогическое содержание цели) заключается в том, что обучение иноязычной культуре используется как средство идейно-политического, нравственного, этического, эстетического, трудового, интернационального и патриотического воспитания [Пассов, с. 90].

* **Познавательный аспект** (лингвострановедческое содержание цели) заключается в том, что обучение иноязычной культуре используется как средство обогащения духовного мира личности:

1. Приобретение знаний о культуре страны изучаемого языка (история, литература, музыка, архитектура, живопись и т. п.);

2. Удовлетворения своих личных познавательных интересов в любой из сфер своей деятельности;

3. Приобретения знаний о строе языка, его системе, характере, особенностях, сходстве и различии с родным языком [Пассов, с. 89].

➤ **Вивчення мови** – ...процес, в якому досягнення мовленнєвих умінь є результатом спланованої діяльності, особливо під час формального вивчення в умовах навчального закладу [РРС, с. 138].

➤ **Оволодіння мовою** – ...визначення мовлення не носіїв мови у світлі сучасних теорій універсальної граматики; визначення природних знань і здатності використовувати нерідну мову, що є результатом прямої експозиції тексту або прямої участі в комунікативних актах [РРС, с. 138].

* **Практическое овладение языком** – формирование умений и навыков понимания мыслей других людей (в устной и письменной формах) и выражения своих мыслей (также в устной и письменной формах) [Москальская, с. 70].

* **Практическое овладение иностранным языком** в средней школе означает не готовность к профессиональному использованию языка или владение им в степени, позволяющей свободно читать литературу и прессу на иностранном языке, а приобретение прочных знаний и разносторонних умений и навыков, а также навыков самостоятельной работы над языком, позволяющих наиболее успешное специализированное доучивание [Рогова, с. 77].

* **Задача** является этапом на пути достижения общей цели обучения. Задача должна быть обязательно ориентирована на цель обучения [Рогова, с. 81].

* **Основная задача** обучения иностранному языку состоит в том, чтобы научить учащихся вести беседу на иностранном языке и читать с полным пониманием иностранный текст [Рогова, с. 81].

2.4. Зміст навчання

❖ **Зміст навчання** відповідає на запитання «Чого навчати», має забезпечити досягнення головної мети навчання... [Ніколаєва, с. 42].

❖ **Компоненти змісту навчання** – 1. сфери спілкування, теми, ситуації; 2. мовний, мовленнєвий, країнознавчий та лінгвокраїнознавчий навчальний матеріал; 3. знання, навички та вміння мовлення [Ніколаєва, с. 48].

❖ **Іншомовна комунікативна компетенція** – це здатність учнів спілкуватися іноземною мовою [Ніколаєва, с. 42].

Класифікація компетенцій за підручником С.Ю. Ніколаєвої

- ❖ **Мовна компетенція** включає знання (лексичні, граматичні, фонетичні та орфографічні) і відповідні навички [Ніколаєва, с. 42].
- ❖ **Мовленнєва компетенція** включає чотири види компетенції; в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі [Ніколаєва, с. 42].
- ❖ **Соціокультурна компетенція** складається з країнознавчої та лінгвокраїнознавчої компетенції [Ніколаєва, с. 43].
- ❖ **Країнознавча компетенція** – це знання учнів про культуру країни, мова якої вивчається [Ніколаєва, с. 43].
- ❖ **Лінгвокраїнознавча компетенція** – передбачає володіння учнями особливостями мовленнєвої та не мовленнєвої поведінки носіїв мови в певних ситуаціях спілкування, тобто сформованість в учнів цілісної системи уявлень про національно-культурні особливості країни, що дозволяє асоціювати з мовною одиницею ту ж інформацію, що й носії мови, і досягати у такий спосіб повноцінної комунікації [Ніколаєва, с. 43].

Класифікація компетенцій за РРЕ

- **Компетенція** – є сумою знань, умінь та характерних рис, що дозволяє особистості виконувати певні дії [РРЕ, с. 9].
- **Загальні компетенції** – це ті, що не є специфічними для мовлення, але такі, що необхідні для будь-якого роду діяльності, у тому числі й мовленнєвої [РРЕ, с. 9].
- **Комунікативна мовленнєва компетенція (КМК)** – ...така, що складається з певних компонентів: лінгвістичного, соціолінгвістичного та прагматичного [РРЕ, с. 13].
- **Лінгвістична компетенція** – включає лексичні, фонологічні, синтаксичні знання і вміння та інші параметри мови як системи незалежно від соціолінгвістичного значення їх варіантів та від граматичних функцій їх реалізацій; – це знання і здатність використовувати формальні здібності, на основі яких можуть бути породжені і сформульовані добре оформлені, повнозначні висловлювання [РРЕ, с. 13, 109].
- **Соціолінгвістична компетенція** – стосується соціокультурних умов користування мовою; – це знання та вміння, необхідні для здійснення соціального аспекту використання мови [РРЕ, с. 13, 118].

➤ **Прагматична компетенція** – пов'язана з функціональним вживанням лінгвістичних засобів: продукуванням мовних функцій, актів мовлення тощо; – ... знання користувача/учня про принципи, за якими висловлювання/повідомлення: а) організуються, структуруються та укладаються ("дискурсивна компетенція"); б) використовуються для здійснення комунікативних функцій ("функціональна компетенція"); в) узгоджуються згідно з інтерактивними та трансактивними схемами ("компетенція програмування мовлення") [РРС, с. 13, 122].

➤ **Лексична компетенція** – це знання і здатність використання мовний словниковий запас, які включають лексичні та граматичні елементи [РРС, с. 110].

➤ **Грамматична компетенція** – ... знання і здатність користуватися граматичними ресурсами мови; це здатність розуміти й виражати значення, продукуючи і розпізнаючи правильно оформлені згідно з цими принципами фрази та речення [РРС, с. 112].

➤ **Фонологічна компетенція** – це знання та навички перцепції і продукції звукових одиниць (фонем) мови та способів їх реалізації у певному контексті (алюфонів); фонетичних ознак розрізнення фонем (дистинктивних ознак, напр., сонорності, назальності, закритості, лабіальності); фонетичного складу слів (складоподілу, фонетичних відрізків, словесного наголосу і тону); фонетики речення/ просодії (наголосу і ритму фрази, інтонації); фонетичної редукції (вокалічної редукції; сильних і слабких форм; асиміляції; елізії) [РРС, с. 116].

➤ **Орфографічна компетенція** – охоплює знання і навички перцепції та продукції символів, з яких складаються письмові тексти, до яких у випадку алфавітних систем включають уміння учнів сприймати та продукувати: форму як великих, так і малих літер у вигляді прямого шрифту і курсиву; називання слів по літерах, у тому числі розрізнення злитих форм; пунктуаційні знаки і випадки їх вживання; типографські засоби та варіанти друку; логографічні знаки загального вжитку (напр., @, &, \$, і т.д.) [РРС, с. 117].

➤ **Орфоепічна компетенція** – це знання правил написання; вміння користуватись словником та знання умовних позначень, що використовуються в ньому для репрезентації вимови; знання правил застосування письмових позначок, зокрема, знаків пунктуації для паузації та інтонації; здатність розуміти двозначність (омоніми, синтаксичні двозначності і т.д.) залежно від контексту [РРС, с. 117].

➤ **Дискурсивна компетенція** – є здатністю користувача/учня пов'язувати речення логічно, з тим щоб продукувати зв'язні відрізки мовлення і, яка включає знання та вміння контролювати логічне складання речень з точки зору: теми/реми; відомого/нового; "природної" зв'язності, причини/наслідку (інверсії); здатності будувати і керувати мовленням у плані (тематичної організації; зв'язності та злитності; логічної організації; стилю та реєстру; риторичної ефективності); «кооперативного принципу» [PPC, с. 122].

➤ **Функціональна компетенція** – ...використання у спілкуванні усного мовлення та письмових текстів зі спеціальними функціональними цілями [PPC, с. 125].

➤ **Часткова компетенція** – це компетенція, яка є частиною багатокomпонентної і в той же час є функціональною компетенцією по відношенню до специфічної обмеженої мети [PPC, с. 134].

➤ **Плюрилінгвальна та плюрикультурна компетенція** – полягає у здатності користуватися мовами з комунікативними цілями і брати участь у міжкультурному спілкуванні, коли людина, що розглядається як соціальний агент [PPC, с. 168].

❖ **Фонові знання** – є характерними для жителів конкретної країни і здебільшого невідомі іноземцям, що звичайно ускладнює процес спілкування... [Ніколаєва, с. 44].

❖ **Фонова лексика** – ... іншомовна лексика, що відрізняється лексичними фонами від лексики рідної мови [Ніколаєва, с. 44].

❖ **Безеквівалентні лексичні одиниці** – ... поняття, які не існують в інших мовах та культурах [Ніколаєва, с. 44].

❖ **Одиничний коментар** – використовується для семантизації окремих лексичних одиниць в їх основному значенні [Ніколаєва, с. 44].

❖ **Системний коментар** – розвиває значення слів, об'єднаних одним родовим поняттям [Ніколаєва, с. 45].

❖ **Комплексний коментар** – використовується для семантизації тематичної лексики [Ніколаєва, с. 45].

❖ **Тема** – ... відрізок дійсності, яка відбивається у нашій свідомості; (у метод. аспекті) імовірний згорнутий текст, поданий у вигляді короткої тези і який підлягає розгортанню у процесі говоріння та вилучення інформації і згортанню при читанні та аудіюванні [Ніколаєва, с. 47].

➤ **Тема** – є предметом висловлювання, розмови, роздумів або твору, як центр уваги в окремих актах спілкування [PPC, с. 51].

* **Темы** не могут быть основой для точного отбора и организации материала ввиду их большой обобщенности. Предлагается выделять в темах подтемы (или комплексы ситуаций), а в подтемах – ситуации; определяется как определенный участок внелингвистической действительности, служащий предметом коммуникации; – это как бы потенциальный запас социального опыта, не включенного в контекст личной деятельности, т. е. то, что существует в реальной действительности и в сознании, но в данный момент меня не касается [Пассов, с. 163, 164, 170].

* **«Вертикальные» темы** - темы, которые «отражают определенные, по месту и времени локализованные отрезки человеческой деятельности» [Пассов, с. 163].

* **«Горизонтальные» темы** – темы, которые «выражают различные эмоции, человеческие взаимоотношения», которые не локализованы и в состоянии «перечь» любую из «вертикальных» тем [Пассов, с. 163].

❖ **Комунікативно-мовленнєва ситуація** – ... динамічну систему взаємодіючих конкретних факторів об'єктивного і суб'єктивного планів, які залучають людину до мовленнєвого спілкування і визначають її поведінку в межах одного акту спілкування [Ніколаєва, с. 47].

* Под **ситуацией** (в широком смысле) обычно понимают обстановку, совокупность обстоятельств (явлений, предметов) действительности [Скалкин, с. 154].

* **Ситуация** – не просто «совокупность», «последовательность», «поле» и т. п., а система, система взаимоотношений [Пассов, с. 168].

* **Ситуация** – это совокупность обстоятельств, условий, создающих те или иные отношения, обстановку или положение [Скалкин, с. 154].

* **Ситуация** есть фрагмент объективной действительности, отражаемый субъектом в процессе его деятельности [Сахарова, с. 181].

* **Микроситуация** – сложный стимул, отражающий динамичную ситуацию и находящий выражение в целенаправленном речевом поведении, имеющем многостепенный характер в достижении цели [Сахарова, с. 183].

* **Временно-пространственная локализация ситуации** – описательное представление учебной ситуации, содержащее указание на время и место действия [Сахарова, с. 182].

* **Речевой ситуацией** можно назвать лишь такую ситуацию действительности, которая вызывает ту или иную речевую реакцию [Скалкин, с. 178].

* **Учебная речевая ситуация** характеризуется рядом отличительных особенностей:

- Речевая ситуация в жизни всегда реальна, тогда как учебная ситуация всегда воображаема;

- Обстоятельства действительности, которые в конкретных жизненных условиях, как правило, являются исчерпывающими для определенной речевой реакции, в учебных условиях должны быть детализированы.

- Естественная речевая реакция лишена, как правило, словесного стимула к речевой реакции: он является как бы сам собой, произвольно. Учебная же ситуация должна иметь речевой стимул в словесной форме;

- В условиях жизненной ситуации направленность и характер реакции человека предопределены; в учебных же условиях реакция учащихся на предложенную преподавателем ситуацию может быть различной, т. е. иметь варианты;

- Речевая реакция на естественную ситуацию на родном языке всегда более эмоциональна. В структурном отношении она характеризуется широким использованием эллиптических конструкций. Кроме того, живая речь дополняется жестами, мимикой и действиями, т. е. часть реакции субъекта выражается неязыковыми средствами. В учебных ситуациях имитировать и тем более вызывать эмоциональную реакцию представляется весьма трудным делом, реагировать же действиями учащиеся лишены возможности, что к тому же несущественно для развития иноязычной речи;

- Естественная ситуация и тем более реакция на нее не повторяются, они уникальны, тогда как одну и ту же речевую ситуацию учащиеся могут «разыгрывать» неоднократно [Скалкин, с. 178].

* **Речевая ситуация** – совокупность условий, речевых и неречевых, необходимых и достаточных для того, чтобы осуществлять речевое действие по намеченному плану [Леонтьев, с. 161].

* **Речевая ситуация** определяется как совокупность таких факторов предречевой ориентировки, которые являются константными в различных конкретных условиях ориентировки и

изменение которых влияет на изменение программы или операционной структуры речевого действия [Леонтьев, с. 162].

✳ **Речевая ситуация** есть такая динамическая система взаимоотношений общающихся, которая, основываясь на отражении объектов и событий внешнего мира, порождает потребность к целенаправленной деятельности в решении речемыслительной задачи и питает эту деятельность [Пассов, с.169].

✳ **Учебно-речевая ситуация** есть совокупность речевых и неречевых условий, задаваемых нами учащемуся, необходимых и достаточных для того, чтобы учащийся правильно осуществил речевое действие в соответствии с намеченной коммуникативной задачей [Леонтьев, с. 161].

✳ **Коммуникативную ситуацию** следует понимать как динамическую систему взаимодействующих конкретных факторов объективного и субъективного плана (включая и речь), вовлекающих человека в языковую коммуникацию и определяющих его языковое поведение в пределах одного акта общения в роли как говорящего, так и слушающего [Скалкин, с. 174].

✳ **Типичная коммуникативная ситуация** – это некоторое воображаемое построение или модель реального контакта, в котором реализуется речевое поведение собеседников в их типичных социально-коммуникативных ролях [Скалкин, с. 174].

✳ **Естественная ситуация** представляет собой естественный стимул к речи в виде внутренних побуждений и обстоятельств лингвистического и экстралингвистического плана реально существующих в жизни [Сахарова, с. 185].

✳ **Искусственная ситуация** – искусственно создаваемый стимул в виде воображаемых обстоятельств [Сахарова, с. 185].

✳ **Экстралингвистическая ситуация** – стимул, создаваемый с помощью экстралингвистических средств (реальной действительности) [Сахарова, с. 185].

✳ **Лингвистическая ситуация** – стимул, создаваемый с помощью лингвистических средств, с помощью контекста [Сахарова, с. 185].

✳ **Социально-коммуникативная позиция** – сумма социально-коммуникативных ролей одного человека [Скалкин, с. 175].

❖ **Мінімізація змісту навчання** – знаходить своє відображення у кількісному обмеженні мовного матеріалу, сфер і ситуацій

спілкування, тематики та предметного змісту мовлення [Ніколаєва, с. 48].

➤ **Сфера** – охоплює широкі сектори суспільного життя, в яких діє соціальний агент. Виділяють наступні види: освітня, професійна, суспільна та особистісна сфери [РРЕ, с. 10].

➤ **Суспільна/публічна сфера** – стосується усього, що пов'язане із звичайними соціальними видами взаємодії, такими як ділові та адміністративні установи, сервіс, культура та дозволя суспільного характеру, засоби зв'язку тощо; – це сфера, в якій суб'єкт навчання діє як член загальної спільноти або якоїсь організації [РРЕ, с. 15, 45].

➤ **Особиста сфера** – охоплює родинні стосунки та індивідуальні соціальні види діяльності; – це сфера, в якій суб'єкт навчання живе як приватна особа [РРЕ, с. 15, 45].

➤ **Професійна сфера** – охоплює все, що пов'язане з людською діяльністю і стосунками у процесі виконання його/її професійних обов'язків; – це сфера, в якій суб'єкт навчання виконує свої посадові чи професійні обов'язки [РРЕ, с. 15, 45].

2.5. Принципи навчання

❖ **Принципи навчання** – дають відповідь на запитання «Як організувати навчальний процес?» [Ніколаєва, с. 48].

❖ **Принцип наочності** – забезпечується ... створенням відповідних умов для чуттєвого сприймання іншомовного оточення [Ніколаєва, с. 48].

❖ **Принцип посильності** – ... передбачає ретельний відбір навчального матеріалу і видів вправ з цим матеріалом з урахуванням рівня підготовки учнів [Ніколаєва, с. 49].

❖ **Принцип міцності** – ... в пам'яті учня повинна утримуватись певна кількість лексичних одиниць, мовленнєвих зразків, словосполучень, розмовних кліше тощо [Ніколаєва, с. 49].

❖ **Принцип свідомості** – передбачає цілеспрямований відбір навчального мовного та мовленнєвого матеріалу, який забезпечує розвиток пізнавальних здібностей учнів [Ніколаєва, с. 49].

❖ **Принцип науковості** – означає, що учням пропонуються для засвоєння надійно обґрунтовані в сучасній науці положення і при цьому застосовуються методи навчання, які за своїм характером наближаються до методів науки, основи, якої вивчаються [Ніколаєва, с. 50].

❖ **Принцип активності** – ... передбачає мовленнєво-розумову активність учнів в оволодінні іншомовною мовленнєвою діяльністю [Ніколаєва, с. 50].

❖ **Принцип виховуючого навчання** – реалізується в такій організації навчального процесу, який забезпечує учням можливість проявити себе як особистість, отримати гармонійний і всебічний розвиток свого соціального статусу, удосконалити свої здібності, сформувати пізнавальні мотиви як домінуючі в навчальній діяльності [Ніколаєва, с. 51].

❖ **Принцип індивідуалізації** – реалізується ... шляхом урахування індивідуально-психологічних особливостей учня, які значно впливають на успішність оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю [Ніколаєва, с. 51].

❖ **Принцип комунікативності** – є провідним методичним принципом, який сприяє успішному досягненню головної мети навчання іноземної мови в середніх навчальних закладах – навчити учнів здійснювати іншомовне мовленнєве спілкування в межах засвоєного навчального матеріалу [Ніколаєва, с. 51].

❖ **Принцип домінуючої ролі вправ** – передбачає таку організацію навчальної діяльності учнів, при якій можуть бути успішно сформовані навички та вміння іншомовного мовлення [Ніколаєва, с. 52].

❖ **Принцип взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності** – дозволяє забезпечити навчання іншомовного спілкування найефективнішим чином [Ніколаєва, с. 52].

❖ **Принцип урахування рідної мови** – дає можливість спрогнозувати труднощі у навчанні вимовної, лексичної і граматичної сторін іншомовного мовлення, у навчанні графіки, орфографії, при семантизації мовного матеріалу [Ніколаєва, с. 52].

✱ **Функціональний принцип** для методического аналізу акта речі:

1. членення акта речі по операціям, которые совершаются с определенными категориями языкового материала в процессе естественной речи;

2. собственно методические критерии типологии и системы упражнений [Ильин, с. 20].

➤ **Зрозумілість** – ... РРЄ прагнуть якомога чіткіше визначити рівні володіння мовними знаннями, вміннями та випадки

користування мовою..., та, щоб усі, хто ними користується, були спроможними описати згідно РРС свої цілі та ін. [РРС, с. 7].

➤ **Прозорість** – ...інформація має бути експліцитною і чітко сформульованою, доступною і зрозумілою при читанні користувачами [РРС, с. 7].

➤ **Логічність** – ...виклад є вільним від інтернаціональних протиріч [РРС, с. 7].

2.6. Методи навчання

❖ **Метод** – ... спосіб упорядкованої діяльності вчителя та учня на шляху до поставлених цілей навчання [Ніколаєва, с. 53].

* **Метод** – целесообразно организованная в соответствии с определенной концепцией систему приемов, направленную на достижение целей обучения [Пассов, с. 86].

* **Метод обучения в педагогике** – форма работы с учебниками [Ляховицкий, с. 29].

* **Метод обучения в методике** – основная линия, определяющая общее направление учебного процесса [И. В. Карпов, А. А. Миролюбов, цитируется по Ляховицкому, с. 29].

* **Метод** – в большинстве случаев ограниченная часть определенной теории обучения или методической системы [И. Д. Салистра, цитируется по Ляховицкому, с. 30].

* **Метод** – совокупность принципиальных положений, лежащих в основе всех тех приемов и способов, которые практически используются в процессе обучения [Б. В. Беляев, цитируется по Ляховицкому, с. 30].

* **Метод обучения** – управление активной познавательной деятельностью учащихся [И. Ф. Комков, В. П. Круглова, цитируется по Ляховицкому, с. 30].

* **Прием** – это элементарный методический поступок, направленный на решение совершенно конкретной задачи преподавания на определенном этапе практического занятия [Ляховицкий, с. 32].

* **Метод** – это обобщенная модель реализации основных компонентов учебного процесса по иностранному языку, в основе которой лежит определенная доминирующая идея решения главной методической задачи [Ляховицкий, с. 33].

* **Процесс обучения** – система, имеющая вероятностный характер; всеобщая модель учебного процесса, соответствующая определенной методической концепции, которой обуславливаются

отбор материала, цель, формы, содержание и средства обучения [Ляховицкий, с. 33].

❖ **Методичні прийоми** – це елементарні методичні вчинки, що спрямовані на виконання конкретного завдання на певному етапі уроку [Ніколаєва, с. 55].

2.7. Засоби навчання

❖ **Засоби навчання** – ... різноманітні матеріальні предмети, які допомагають учителю організувати ефективне навчання іноземної мови, а учням – успішно оволодівати нею [Ніколаєва, с. 55].

❖ **Навчально - методичний комплекс (НМК)** – є основним засобом навчання в усій повноті його компонентів: підручника, книжки для вчителя, лінгафонного практикуму, комп'ютерних програм, комплексу слайдів, діафільмів, аудіо- та відеокасет, таблиць тощо [Ніколаєва, с. 56].

❖ **Допоміжні засоби навчання** – ті засоби, які вчитель використовує додатково до основних засобів навчання [Ніколаєва, с. 56].

* **Вспомогательные средства обучения** – различные орудия учебного процесса, с помощью которых более успешно и за рациональное время достигаются поставленные цели [Ляховицкий, с. 35].

❖ **Комплект для вчителя** складається з Державного стандарту і Програми іноземної мови, книжки для вчителя, посібника для позакласної роботи, набору фоно і відеограм, таблиць, малюнків, збірника вправ, магнітної дошки, набору слайдів, діафільмів [Ніколаєва, с. 56].

❖ **Комплект для учня** включає підручник, книжку для читання, довідники, словники, роздавальний навчальний матеріал, вправи на друкованій основі або на аудіокасеті, відеограми, комп'ютерні програми [Ніколаєва, с. 56].

❖ **Підручник** – є головним навчальним посібником, у якому міститься методично організований мовний та мовленнєвий матеріал, вправи для оволодіння цим матеріалом у різних видах мовленнєвої діяльності, граматичний довідковий матеріал, додаток [Ніколаєва, с. 57].

❖ **Технічні засоби навчання** – ті засоби, що потребують використання технічної апаратури [Ніколаєва, с. 57].

❖ **Нетехнічні засоби навчання** – інші засоби [Ніколаєва, с. 57].

- ❖ **Фонограма** – є тим, що спрямовує мовленнєву інформацію по адитивному каналу сенсорної системи учня [Ніколаєва, с. 57].
- ❖ **Комп'ютерні програми** - ...реалізуються за допомогою найсучасніших моделей комп'ютерів у системі Multimedia, відкривають широкі можливості для удосконалення процесу навчання ІМ, підвищення його ефективності [Ніколаєва, с. 58].
- **Праксеограма** – це діаграма, що представляє структуру комунікативної взаємодії обмінів, можливих та ймовірних у найближчій діяльності та урахування дистанції щодо інших учасників комунікації з метою вибору напрямів та підготовки можливих зрушень в цих обмінах [РРС, с. 84].
- **Паратекстуальні засоби** – це паралінгвістичні засоби невербального спілкування, які включають ілюстрації, діаграми, карти, таблиці, фігури, типографські засоби [РРС, с. 90].
- **Інтерактивні схеми** – це схеми, які підтримують спілкування, моделі вербального спілкування [РРС, с. 127].
- * **Готовый языковой материал** – материал, который улавливается при чтении и слушании [Цветкова, с. 194].
- * **Учебный текст (УТ)** – учебный материал, являющийся для обучаемого источником информации при решении коммуникативной задачи [Роовет, с. 220].
- * **Текстовый минимум (ТМ)** – минимальное количество образцов-текстов, дающих возможность решать максимальное количество коммуникативных задач для овладения основным коммуникативным умением [Роовет, с. 223].
- ❖ **Підстановча таблиця** – ... з кожної частини якої учень вибирає мовленнєві одиниці згідно з навчально-мовленнєвою ситуацією [Ніколаєва, с. 180].
- ❖ **Логіко-синтаксична схема** – ... визначає логічну послідовність висловлювання, але дає можливість варіювати зміст в залежності від реальних подій та інтересів учнів [Ніколаєва, с. 184].
- ❖ **Наочні посібники** – ... інтенсифікують навчальний процес, створюють ефективні опори для удосконалення організації навчання [Ніколаєва, с. 199].

3. ЛІНГВОПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

3.1. Лінгвопсихологічна характеристика мовленнєвої діяльності та спілкування

❖ **Діяльність** – ...процес активної цілеспрямованої взаємодії суб'єкта з середовищем [Ніколаєва, с. 59].

❖ **Мовлення** – це застосування мови у процесі спілкування [Ніколаєва, с. 59].

❖ **Мовленнєва діяльність** – ...активний, цілеспрямований, опосередкований мовою та зумовлений ситуацією спілкування процес прийому і видачі мовленнєвого повідомлення у взаємодії людей між собою [Ніколаєва, с. 59].

* **Речевая деятельность** – сложная совокупность процессов, объединенных общей направленностью на достижение определенного результата, который является вместе с тем объективным побудителем данной деятельности, т. е. тем, в чем конкретизируется та или иная потребность субъекта [Сахарова, с. 182].

❖ **Мова** – це нормалізована система звуків, морфем, слів та правил їх сполучення на морфологічному, синтаксичному, семантичному та логічному рівнях, тобто система знаків, що є основним засобом спілкування членів певного людського колективу, засобом переробки і передачі інформації від покоління до покоління [Ніколаєва, с. 59].

* **Речь** – процесс активный по самой своей сущности, независимо от того, какие ее формы имеются в виду – чтение и понимание устной речи (нередко называемые пассивными) или устное и письменное выражение мыслей [Салистра, с. 111].

➤ **Види мовленнєвої діяльності** – реалізуються в комунікативній мовленнєвій компетенції особи у специфічній сфері у вигляді процесів сприйняття та/або продукування одного чи більшої кількості текстів з метою виконання певної задачі [РРС, с. 10].

➤ **Процеси мовлення** – є низкою нейрологічних та фізіологічних явищ, що відбуваються під час усної та писемної продукції або рецепції [РРС, с. 10].

* **Вид речової діяльності (ВРД)** (поняття, пов'язане з розробкою комунікативних завдань для процесу навчання) – форма спілкування, виражаюча відношення навчального до сприйняття або передачі інформації [Роовет, с. 219].

➤ **Письмовий переклад** – користувач/учень сприймає текст від мовця/ того, хто пише, який відсутній, однією мовою або кодом і продукує паралельний текст іншою мовою або кодом, який сприймається іншою особою в ролі слухача/читача на певній відстані [РРЕ, с. 99].

➤ **Усний переклад** – користувач/учень діє як посередник у прямому спілкуванні між двома співрозмовниками, які не володіють однією і тією ж мовою або кодом, сприймаючи текст однією мовою та продукуючи відповідний текст іншою мовою [РРЕ, с. 99].

* **Закономерності речової діяльності** – кількісна і якісна характеристика взаємозв'язку смислових і формально-мовних категорій в навчальних текстах і продуктах мови, що стосуються різних типів речової діяльності [Роовет, с. 221].

* **Модель навчання виду речової діяльності** – послідовні етапи засвоєння одиниць навчання, ускладнюються в комунікативному відношенні [Роовет, с. 222].

* **Акт спілкування** (поняття, пов'язане з проведенням комплексного дослідження) – одиниця спілкування при обміні продуктами мови між адресантом і адресатом за певними схемами спілкування [Роовет, с. 221].

* **Акт мови** – мінімальна одиниця мови, що існує без урахування екстралінгвістических факторів спілкування [Роовет, с. 221].

➤ **Продуктивні види діяльності** – це види мовленнєвої діяльності, які включають вільне володіння мовою чи вміння виконувати усні презентації, а також викладати свої думки на папері [РРЕ, с. 14].

➤ **Продукція** – користувач/учень продукує усний або письмовий текст, сприйнятий, часто на відстані, одним або кількома читачами, від яких не вимагається відповіді/реакції [РРЕ, с. 98].

➤ **Рецептивні види діяльності** – включають читання про себе та сприйняття джерел інформації [РРЕ, с. 14].

➤ **Рецептивні процеси** – охоплюють чотири стадії (1 – це сприйняття усного та писемного мовлення: впізнання звуку/почерку та слів (рукописного і друкованого); 2 – це ідентифікація тексту, повна або часткова, відповідно до ситуації; 3 –

це семантичне й когнітивне розуміння тексту як лінгвістичного цілого; 4 – це інтерпретація висловлювання у певному контексті), які, займаючи місце у лінійній послідовності, постійно вдосконалюються та реінтерпретуються у світлі дійсних знань про світ, схематичних очікувань та нового текстуального розуміння у підсвідомому інтерактивному процесі [РРЕ, с. 91].

➤ **Рецепція** – користувач/учень сприймає текст одного або двох мовців або тих, хто пише, часто на відстані, і від нього не потребується відповідь [РРЕ, с. 98].

➤ **Інтеракція** – це усний та/або писемний обмін в якому чергуються продукція та рецепція та який може частково співпадати з усною комунікацією; – користувач/учень вступає у безпосередній діалог зі співрозмовником [РРЕ, с. 14, 99].

➤ **Медіація** – це опрацювання чи переробка існуючого тексту [РРЕ, с. 14].

❖ **Продукт діяльності** – є те, в чому вона втілюється [Ніколаєва, с. 61].

❖ **Результат діяльності** може виражатися у реакції-відповіді людини [Ніколаєва, с. 61].

❖ **Мовленнєва дія** – одиниця МД [Ніколаєва, с. 61].

➤ **Стратегія** – є певним чином організована, цілеспрямована та керована лінія поведінки, обрана індивідом для виконання завдання, яке він/вона ставить собі сам/сама, або з яким він/вона стикається; – ...зв'язок між ресурсами того, хто навчається (компетенція ми), і тим, що він/ вона може з ним робити (види комунікативної діяльності); – це мовленнєві засоби, які користувач мовою застосовує для мобілізації та балансу своїх ресурсів, активізації вмій та навичок, для того, щоб задовольнити комунікативні потреби у певному контексті та успішно виконати поставлене завдання у найбільш зрозумілий або найбільш економний можливий спосіб залежно від його/її конкретної мети [РРЕ, с. 10, 25, 57].

➤ **Завдання** – ... певна цілеспрямована дія, виконання якої індивід вважає необхідним з метою досягнення певного результату у контексті проблеми, яку слід розв'язати; це є певним зобов'язанням, що підлягає виконанню, або ж метою, якої слід досягти [РРЕ, с. 10].

✳ **Коммуникативная задача (КЗ)** – совокупность взаимосвязанных и взаимообусловленных экстралингвистических факторов, направляющая обучаемого на порождение целостного

продукта речі в определенном функціональному стилі [Роовет, с. 219].

* **Минимум коммуникативных задач (МКЗ)** – минимальное количество образцов коммуникативных задач, необходимых для выработки умения создавать продукты речи определенного типа [Роовет, с. 222].

* **Коммуникативное задание (Кз)** – побуждение обучаемого к частичной реализации общей экстралингвистической речевой установки [Роовет, с. 220].

➤ **Посередницькі види діяльності** – користувач мовою покликаний не виражати свої власні думки, а просто діяти як посередник між співрозмовниками, неспроможними зрозуміти один одного прямо [РРЕ, с. 87].

➤ **Фізичні рухи/ дії** – супроводжують мовленнєву діяльність і включають вказування (пальцем, рукою, поглядом, кивком), демонстрацію, чітко продемонстровані дії, що можуть сприйматися як відомі у розповіді, коментарі... [РРЕ, с. 88].

➤ **Мова тіла** – це паралінгвістичні засоби..., що мають умовне значення і можуть дуже різнитися у різних культурах; – це знання умовностей, що керують поведінкою, складає частину соціокультурної компетенції користувача/ того, хто навчається [РРЕ, с. 89, 103].

➤ **Вживання екстралінгвістичних мовних звуків** – такі звуки є паралінгвістичними, оскільки мають умовне значення, проте знаходяться поза нормативною фонологічною системою певної мови [РРЕ, с. 89].

➤ **Мікрофункції** – є категоріями для функціонального використання у певній інтеракції окремих (зазвичай коротких) висловлювань, як правило, по черзі [РРЕ, с. 126].

➤ **Макрофункції** – це категорії для функціонального використання усного мовлення або письмового тексту, що складаються з послідовності відрізків [РРЕ, с. 126].

3.2. Проблема навичок та вмінь мовлення у навчанні іноземних мов

❖ **Навичка** – ...психічне новоутворення, завдяки якому індивід спроможний виконувати певну дію раціонально, з належною

точністю і швидкістю, без зайвих витрат фізичної та нервово-психологічної енергії [Ніколаєва, с. 61].

* **Навыки** – опыт осуществления речевой и учебной деятельности: опыт использования знаний, опыт развития в процессе обучения своих речевых (и прочих) способностей, своих психических функций, отдельных черт своей личности [Пассов, с. 88].

* **Навыки оформления языковых явлений** – моторные или двигательные навыки [Зимняя, с. 210].

* **Умственные навыки** – навыки использования языковых средств для выражения мысли, т. е. навыки умственной деятельности использования средств иностранного языка для отражения действительности [Зимняя, с. 211].

* **Коммуникативные навыки** – автоматизированные действия обучаемого, производимые им при порождении промежуточных продуктов речи [Роовет, с. 221].

➤ **Навички повсякденного життя** – здатність успішно виконувати звичайні дії у щоденному житті (вмиватись, одягатись, гуляти, готувати їжу, їсти і т.д.); догляд за хатнім обладнанням та його ремонт і т.д. [РРЕ, с. 104].

❖ **Автоматизованість** – це одна з найголовніших якостей будь-якої навички, яка передбачає певну швидкість виконання операцій, що входять до дії, її цілісність та плавність, а також послаблення напруженості [Ніколаєва, с. 62].

❖ **Уміння** – ...оптимальний рівень досконалості певної діяльності [Ніколаєва, с. 62].

➤ **Вміння** – ...здатність виконувати певні послідовні дії [РРЕ, с. 11].

* **Умения** осуществляют все речевые функции, необходимые для удовлетворения своих потребностей и потребностей общества [Пассов, с. 88].

* **Умения**, подлежащие полной автоматизации, можно назвать первичными, поскольку они представляют собой первый этап развития более сложных умений [Салистра, с. 115].

* **Умения**, осуществление которых в целом не является стереотипным повторением прежних действий, и содержащие наравне с компонентами неавтоматизированными и автоматизированными компонентами, можно назвать вторичными [Салистра, с. 115].

Умение: это способность к совершению определенного действия в переменных условиях; это – усвоение в каком-то действии той его общей структуры, тех общих приемов, которые относительно «свободны от частных форм выполнения» и могут быть применимы при выполнении аналогичных заданий, причем процесс применения совершенствуется с разу на раз, с каждым случаем облегчая задания [Гурвич, с. 283].

* **Коммуникативные умения** – умения обучаемого создавать продукты речи, соответствующие видам речевой деятельности, выделенным в качестве целей обучения на данном этапе обучения [Роовет, с. 223].

➤ **Соціальні вміння** – здатність діяти відповідно до типових правил поведінки та виконувати повсякденні справи в тій мірі, в якій це властиво аутсайдерам та особи іноземцям [РРЕ, с. 104].

➤ **Професійні і технічні вміння** – здатність виконувати спеціальну діяльність (розумову та фізичну), необхідну для здійснення професійних обов'язків [РРЕ, с. 104].

➤ **Вміння учитися/savoir-apprendre** – здатність спостерігати за новим досвідом і брати в ньому участь, а також приєднувати нові знання до вже існуючих, змінюючи останні, якщо це потрібно [РРЕ, с. 106].

➤ **Евристичні вміння** – це здатність учня сприймати новий досвід (нову мову, нових людей, нові способи поведінки і т.д.) і застосовувати інші компетенції, для того щоб діяти (на основі спостереження, здогадки про значення того, за чим спостерігаєш, аналізу, узагальнення, запам'ятовування і т.д.) у специфічній навчальній ситуації; здатність учня (особливо при застосуванні довідкових джерел мовою, що вивчається) знаходити, розуміти і при необхідності передавати нову інформацію; здатність використовувати нові технології (напр., знаходити інформацію в базах даних, гіпертекстах, etc.) [РРЕ, с. 108].

➤ **Навички та вміння, пов'язані з дозвіллям** – здатність ефективно виконувати дії, необхідні для організації відпочинку, напр.: у видах мистецтв (живопис, скульптура, гра на музичних інструментах і т.д.); в ручних видах праці (в'язання, вишивання, ткацтво, плетіння з лози, деревообробка і т.д.); у видах спорту (командні ігри, легка атлетика, спортивна ходьба/біг підтюпцем, сходження, плавання і т.д.); хобі (фотографія, садівництво тощо) [РРЕ, с. 104].

- **Знання** – ...результат формального навчання [РРЕ, с. 11].
- * **Знання** – сукупність знань об вивчаемому мові, о функціях іноземної мови в суспільстві, о культурі країни вивчаємої мови, о методах найбільш ефективного оволодіння мовою як засобом спілкування, о можливостях впливу процесу навчання на особистість вивчаючої [Пасов, с. 88].
- * **Мовні знання** охоплюють визначену систему відомостей по фонетиці і орфографії, граматиці і лексиці [И. А. Грузинская, цитується по Цетліну, с. 38].
- * **Практичні знання** – знання, безпосередньо беручі участь в формуванні мовних навичок [Цетлін, с. 41].
- * **Теоретичні знання** – знання, впливаючі на процес навчання іноземній мові опосередковано [Цетлін, с. 42].
- **Соціокультурні знання** – це знання суспільства і культури спільноти країни, мова якої вивчається... [РРЕ, с. 102].
- **Міжкультурна свідомість** – ... усвідомлення ширшого діапазону культур, ніж уже наявних у тих, хто вивчає мову 1 і мову 2; ... усвідомлення того, як виглядає кожна спільнота у перспективі порівняно з іншою, часто у формі національних стереотипів [РРЕ, с. 103].
- **Мультилінгвізм** – це знання певної кількості мов або співіснування різних мов у окремому суспільстві [РРЕ, с. 4].
- **Плюрлінгвізм** – ...він або вона не сприймають ці мови у вигляді чітко розмежованих розумових блоків, проте у них формується комунікативна компетенція, всередині якої усі мовні знання і досвід є складниками, та в якій мови переплітаються та взаємодіють [РРЕ, с. 4].

3.3. Система вправ для формування навичок та вмінь мовлення

- ❖ **Система вправ** – забезпечує як організацію процесу засвоєння, так і організацію процесу навчання [Ніколаєва, с. 64].
- ❖ **Вправа** – це спеціально організоване в навчальних умовах багаторазове виконання окремих операцій, дій або діяльності з метою оволодіння ними або їх удосконалення [Ніколаєва, с. 64].
- * В дидактиці под **упражненням** розуміється тренування, т. е. регулярно повторюючеся дія, направлена на оволодіння певним чином способом дії [Бім, с. 99].

Класифікація вправ за підручником С.Ю. Ніколаєвої

❖ **Рецептивні вправи** – учень сприймає вербальну інформацію через слуховий або зоровий канал, а потім тим чи іншим способом показує, що він впізнає, розрізняє звуки, графеми, граматичні структури і т.і., розуміє усне чи писемне висловлювання [Ніколаєва, с. 65].

❖ **Репродуктивні вправи** – учень відтворює повністю або зі змінами сприйнятий ним навчальний матеріал [Ніколаєва, с. 65].

❖ **Продуктивні вправи** – учень самостійно породжує висловлювання різних рівнів в усній або письмовій формі [Ніколаєва, с. 66].

❖ **Комунікативні вправи** – ...спеціально організована форма спілкування, коли учень реалізує акт мовленнєвої діяльності іноземною мовою, що вивчається [Ніколаєва, с. 66].

❖ **Умовно-комунікативні вправи** – наявність мовленнєвого завдання і ситуативності [Ніколаєва, с. 66].

❖ **Некомунікативні вправи** – учні виконують дії з мовним матеріалом поза ситуацією мовлення, зосереджуючи уваги лише на формі [Ніколаєва, с. 66].

Класифікація вправ за РРЄ

➤ **Некомунікативні вправи** – це типи вправ, які включають заповнення пропусків, побудову речень за даною моделлю, множинний вибір, вправи на зміну категорій/ трансформацію, об'єднання речень, переклад зразків речень з однієї мови на іншу, запитання та відповіді, що включають використання відповідних структур, мовленнєві граматично спрямовані вправи [РРЄ, с. 151].

✳ **Признаки класифікації упражнень:**

1) В связи со степенью самостоятельности учащегося – выполняемые под руководством учителя, программированные, самостоятельные;

2) В зависимости от места выполнения – классные, лабораторные и домашние;

3) В зависимости от количества участвующих – фронтальные, групповые, парные, индивидуальные;

4) В зависимости от опоры на вспомогательные средства обучения – без использования наглядности, с использованием наглядности, с использованием ТСО;

5) В зависимости от опоры на родной язык – одноязычные, двуязычные, смешанные;

- б) В зависимости от характера обратной связи – без ключей, с ключами
- 7) В зависимости от отнесенности к тексту – предтекстовые, послетекстовые;
- 8) В зависимости от преобладания характера мыслительной деятельности – механические (интуитивные и имитативные), полумеханические, основанные на логико-дискурсивных процессах, творческие, смешанные [Бухбиндер, с. 96].

✳ **Требования**, действительные по отношению к каждому упражнению и к системе в целом. Это соответствие:

- Дидактико-методической задаче;
- Характеру развиваемых умений (здесь требуется операционный анализ);
- Психологическим особенностям усвоения и
- Лингвистическим особенностям материала [Бухбиндер, с. 97].

✳ Специфические **требования к системе упражнений**:

- Ориентированность системы на достижение конечных (промежуточных) целей;
- Рациональная последовательность упражнений;
- Их взаимная скоординированность;
- Эффективность системы;
- Экономность системы;
- Сочетание практической ценности с решением воспитательно-образовательных задач [Бухбиндер, с. 98].

Классификация упражнений за Бухбиндером

✳ **Информационные упражнения.** Особенность данных упражнений состоит в их ориентированности на осознание и закрепление знания языковых явлений, усвоение которых невозможно или нецелесообразно начинать с упражнений второго типа [Бухбиндер, с. 93].

✳ **Операционные упражнения.** Необходимость таких упражнений вызвана тем, что даже самые прочные знания не обеспечивают нормального осуществления речевой деятельности: речь не является простой суммой различных аспектов языка, они как бы растворяются в ней, образуя высший синтез. Внимание

коммуниканта не может в процессе речи распределяться между несколькими объектами – правильностью произношения, подбором и сочетанием лексики, грамматическим оформлением высказывания. Операционные упражнения же продолжают работу, начатую на предыдущей стадии: они доводят умение использовать языковой материал до уровня автоматизации [Бухдингер, с. 93].

✳ **Мотивационные упражнения.** Они связаны с развитием и совершенствованием умения осуществлять речевые поступки в условиях, приближенных к реальным. Степень «приближенности» при этом может быть различной: от создания элементарных словесных стимулов до театрализации фрагментов урока [Бухдингер, с. 94].

Классификация упражнений за Салистрой

✳ **Первичные упражнения** – упражнения, в процессе которых вырабатываются первичные умения узнавания и воспроизведения отдельных языковых фактов [Салистра, с. 116].

✳ **Подготовительные упражнения** – первичные упражнения, в процессе которых первичные умения превращаются в навыки, а эти навыки постепенно включаются во вторичные умения, требующие уже не просто воспроизведения и узнавания определенных фактов языка, но их комбинирования (как в рецептивном, так и в продуктивном плане), т. е. участия мышления [Салистра, с. 116].

✳ **Речевые упражнения** – упражнения, в процессе которых продолжается автоматизация навыков и завершается формирование речевых умений [Салистра, с. 116].

✳ **Учебно-речевыми** называются такие **упражнения**, при которых коммуникация искусственна [Цветкова, с. 194].

✳ **Речевые упражнения** – все виды заданий, обучающих передаче мыслей, смысловой информации в письменной форме [Мусницкая, с. 263].

✳ **Тренировочные упражнения** – упражнения, целью которых является овладение языковым материалом в графическом оформлении и подготовка к операциям, связанным с письменным выражением мыслей:

- Имитация;
- Подстановка;
- Трансформация;
- Отбор;

- Конструирование;
- Комбинирование;
- Сокращение;
- Расширение;
- Перевод [Мусницкая, с. 263].

4. НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО МАТЕРІАЛУ (ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ)

4.1. Навчання граматичного матеріалу (формування граматичної компетенції)

✱ **Грамматический минимум (ГМ)** – минимальная совокупность грамматических единиц, необходимых для языкового оформления определенного типа продуктов речи в соответствии с заданным уровнем овладения видами речевой деятельности [Роовет, с. 221].

❖ **Активний граматичний мінімум** – ...граматичні структури, якими учень має оволодіти для вираження власних думок іноземною мовою [Ніколаєва, с. 72].

❖ **Пасивний граматичний мінімум** – ...граматичні структури, якими учні можуть користуватися для сприймання та розуміння мовлення [Ніколаєва, с. 72].

❖ **Репродуктивні граматичні навички** – це граматичні навички говоріння та письма [Ніколаєва, с. 73].

❖ **Рецептивні граматичні навички** – це граматичні навички аудіювання і читання [Ніколаєва, с. 73].

✱ **Грамматические умения** – способность к переносу грамматических действий в изменившиеся условия [Гурвич, с. 283].

✱ **Развитие грамматических умений и их автоматизация** (полная или частичная, в зависимости от характера умения) есть основное содержание обучения грамматике [Гурвич, с. 283].

✱ **Параметры грамматических умений:**

1. частичные, когда перенос грамматических действий осуществляется в рамках одного какого-либо грамматического явления, с одного его случая применения на другой;

2. групповые, когда перенос протекает в пределах определенной группы явлений грамматики;

3. общеграмматические, когда перенос охватывает все случаи грамматического аспекта речи, и умение действует во всех случаях грамматического кодирования [Гурвич, с. 284].

✳ **Основные грамматические умения:**

1. умение переносить в речи грамматические действия на слова или комбинации слов, которые в прошлом опыте учащегося этими действиями не охватывались.

2. Умение выбрать правильную грамматическую форму из числа явлений, входящих с ней в одну систему взаимоотнопротивопоставленных единиц, и умение чередовать эти единицы между собой.

3. Умение употреблять грамматическое явление в сочетании с другими [Гурвич, с. 284].

✳ **Вспомогательные грамматические умения** – умения, которые служат формированию основных грамматических умений [Гурвич, с.288].

✳ **Грамматический термин** – четкий и очень краткий сигнал, указывающий, какую систему действий нужно применить, имеет большое практическое значение в ходе непосредственной речи [Гурвич, с.288].

✳ **Умение грамматического перифраз** – ... умение «высказать многое малым»; ...умение использовать для выражения мыслей строго ограниченный языковой материал [Гурвич, с. 288].

✳ По **речевым грамматическим навыкам** понимаем автоматизированное употребление грамматических (морфологических и синтаксических) явлений в речи на основе «грамматического чувства» [Шатилов, с. 297].

✳ **Овладение грамматическими навыками и умениями** имеет поэтапный характер:

Первый этап – ознакомительно-подготовительный (его называют часто ознакомительно-аналитическим). Упражнения на этом этапе носят в основном ориентировочный характер (ОУ).

Второй этап – этап автоматизации (стереотипизирующий этап), т. е. этап выработки грамматического навыка.

Третий этап – варьирующий (или ситуативный). Этот этап «пластической приспособляемости к ситуации» [Михайлова, с. 311].

✳ **Грамматические речевые динамические стереотипы** – речевые грамматические связи, которые формируются в процессе

приобретения человеком индивидуально-речевого опыта, т. е. овладения разными видами речи – ситуативной и контекстной, диалогической и монологической, устной и письменной [Шатилов, с. 297].

❖ **Граматичні сигнали** – це ознаки, які сигналізують про граматичну структуру... [Ніколаєва, с. 73].

➤ **Граматика** – це набір принципів, які керують сумою елементів та організують їх у значущі і завершені ряди (речення) [РРЕ, с. 112].

* **Граматика** – одно из важнейших средств, обеспечивающих акт коммуникации. Коммуникативно ориентированное преподавание грамматики предполагает учет сфер коммуникации, целей и условий коммуникации, обусловленных реальными речевыми ситуациями общения, социальными позициями партнеров по коммуникации [Михайлова, с. 306].

➤ **Морфологія** – розглядає внутрішню організацію слів [РРЕ, с. 114].

➤ **Синтаксис** – розглядає організацію слів у речення/ фрази і трактує її мовою категорій, елементів, класів, структур, процесів та зв'язків, представлених часто у формі системи правил [РРЕ, с. 115].

➤ **Граматична компетенція** – це здатність організувати речення для передачі смислу... [РРЕ, с. 150].

4.2. Навчання лексичного матеріалу (формування лексичної компетенції)

❖ **Лексичні навички** – ...найважливіший і невід'ємний компонент змісту навчання іноземної мови...; – це навички інтуїтивно-правильного утворення, вживання і розуміння іншомовної лексики на основі мовленнєвих лексичних зв'язків між слухомовленнєвомоторною і графічною формами слова і його значенням а також зв'язків між словами іноземної мови [Ніколаєва, с. 92, 94].

❖ **Репродуктивні лексичні навички** – це навички правильного вживання ЛО активного мінімуму в говорінні та письмі згідно із ситуацією спілкування і метою комунікації, що передбачає оволодіння такими операціями: виклик ЛО з довготривалої пам'яті, зовнішньомовленнєве відтворення ЛО у потоці мовлення; миттєве сполучення даної одиниці з іншими словами, що створюють синтагму і фразу за правилами лексичної сполучуваності [Ніколаєва, с. 94].

❖ **Рецептивні лексичні навички** – це навички розпізнавання і розуміння ЛО активного і пасивного мінімумів при читанні та аудіюванні [Ніколаєва, с. 94].

* **Автоматизація** – формирование собственно качества лексических навыков [Коростелев, с. 344].

* **Лексические умения** – способность к переносу в изменившиеся условия лексических действий [Гурвич, с. 329].

* Среди **лексических умений** следует различать основные умения – неотъемлемые компоненты речевой деятельности, подлежащие автоматизации, и вспомогательные, способствующие развитию основных [Гурвич, с. 329].

* **Лексический минимум (ЛМ)** – минимальная совокупность лексических единиц, необходимых для лексического оформления определенного типа продуктов речи в соответствии с заданным уровнем овладения видами речевой деятельности [Роовет, с. 222].

❖ **Активний лексичний мінімум** – це той лексичний матеріал, яким учні повинні користуватися для вираження своїх думок в усній та письмовій формі, а також розуміти думки інших людей при аудіюванні та читанні [Ніколаєва, с. 93].

❖ **Пасивний лексичний мінімум** – це та лексика, яку учні мають лише розуміти при сприйманні чужих думок в усній формі (при аудіюванні) та письмовій формі (при читанні) [Ніколаєва, с. 93].

❖ **Лексична одиниця** – є одиницею навчання лексичного матеріалу [Ніколаєва, с. 93].

❖ **Дефініція** – це опис значення нового слова за допомогою уже відомих слів [Ніколаєва, с. 96].

❖ **Реальний/ наявний словник** – ... активний та пасивний словниковий запасу [Ніколаєва, с. 94].

❖ **Потенціальний словник** – ті незнайомі слова, про значення яких читач/ слухач може здогадатися, зустрівшись з ними при читанні/ аудіюванні. [Ніколаєва, с. 94].

➤ **Обсяг лексичного запасу** – ... кількість слів і сталих виразів, які необхідні учню і повинні підлягати контролю [РРС, с. 149].

➤ **Діапазон лексичного запасу** – ...сфери застосування лексики та теми, що охоплюються [РРС, с. 149].

* **Семантизація** – ...розкриття значення нових лексичних одиниць [Ніколаєва, с. 95].

❖ **Наочна семантизація** – це демонстрація предметів, малюнків, картин, жестів, рухів тощо [Ніколаєва, с. 95].

* **Семантизация** – раскрытие значений новых слов и в какой-то степени их запоминание [Коростелев, с. 344].

➤ **Семантична компетенція** – ...здатність учня усвідомлювати і контролювати організацію змісту [РРЕ, с. 115].

➤ **Лексична семантика** – охоплює питання значення слова [РРЕ, с. 115].

➤ **Граматична семантика** – ...значення граматичних елементів, категорій, структур і процесів [РРЕ, с. 115].

➤ **Прагматична семантика** – розглядає логічні зв'язки, такі як підрядність, пресу позиція, імплікативність [РРЕ, с. 116].

* **Функциональные связи слова** – это прежде всего парадигматические и синтагматические связи, которые обнаруживают себя в процессе функционирования в речи [Коростелев, с. 348].

* **Парадигматические связи слова** – в разных случаях употребления слова на передний план выступают те семантические признаки слова, которые являются наиболее существенными для данного его употребления [Коростелев, с. 348].

* **Синтагматические связи** находят свое выражение в различных соединениях слов, словосочетаниях и т. д. [Коростелев, с. 348].

4.3. Навчання фонетичного матеріалу (формування фонетичної компетенції)

❖ **Навчання фонетичного матеріалу** – ...оволодіння учнями всіма звуками і звукосполученнями виучуваної мови, наголосом та основними інтонаційними моделями (інтонемами) найбільш поширених типів простих і складних речень [Ніколаєва, с. 105].

* **Задача артикуляционного обучения** состоит:

1. В том, чтобы научить учащихся сознавать произносительные работы, расчленять целостные артикуляции на их составные элементы, синтезировать эти элементы в новые, непривычные сочетания;

2. В том, чтобы подвергать произносительный аппарат тренировке, которая позволит ему осуществлять усвоенные артикуляции автоматически [Бернштейн, с. 271].

* **Обучение произношению** требует расчленения звуковой стороны слов на звуки и далее – расчленения звуков на составляющие их частичные произносительные работы, а затем –

синтезування іноязычних звуків із частинних робіт і звукового облика слів із окремих звуків [Бернштейн, с. 272].

❖ **Фонематичність** – ...ступінь правильності фонетичного оформлення мовлення, достатнього для того, щоб воно було зрозумілим для співрозмовника [Ніколаєва, с. 105].

❖ **Мовленнєвий/фонематичний слух** – це здатність розрізняти звуковий склад мовлення і синтезувати значення при сприйманні мовлення [Ніколаєва, с. 109].

❖ **Вправи на розвиток фонематичного слуху** – це не комунікативні вправи на впізнавання, диференціацію та ідентифікацію [Ніколаєва, с. 109].

❖ **Швидкість** – це ступінь автоматизованості вимовних навичок, яка дозволяє учням говорити в нормальному темпі мовлення [Ніколаєва, с. 105].

➤ **Швидкість** – це здатність вимовляти, підтримувати і справлятися з комунікацією, коли, здається, вже нічим не зарадиш [РРЕ, с. 128].

➤ **Структурна точність/ правильність** – це здатність формулювати думки і речення у зрозумілій для іншої людини формі [РРЕ, с. 128].

❖ **Апроксимована вимова** – це така вимова, в якій, як і в літературній вимові відсутні фонологічні помилки, але яка, на відміну від літературної вимови, допускає нефонологічні помилки, тобто такі, що не заважають розуміти усні висловлювання та прочитане вголос цією мовою [Ніколаєва, с. 106].

❖ **Слухо-вимовні навички** – це навички фонемно правильної вимови усіх звуків у потоці мовлення та розуміння всіх звуків при аудіюванні мовлення [Ніколаєва, с. 107].

❖ **Ритміко-інтонаційні навички** – це навички інтонаційно і ритмічно правильного оформлення мовлення і, відповідно, розуміння мовлення інших людей [Ніколаєва, с. 107].

❖ **Фонетичні навички** – ...автоматизовану рецепцію звуків та інтоном, а також їх репродукція – артикуляція та інтонування [Ніколаєва, с. 107].

❖ **Інтонація** – ...комплекс просодичних засобів, складна єдність таких компонентів як мелодія, фразовий і логічний наголос, ритм, тембр, темп, паузація [Ніколаєва, с. 112].

❖ **Інтонаційні навички** – це мовленнєві навички... [Ніколаєва, с. 112].

- **Просодичні ознаки** – мають умовне значення, але виходять за межі нормативної фонологічної системи, у якій просодичні характеристики довготи, тону, наголосу можуть відігравати певну роль [РРЕ, с. 89].
- **Планування** – це відбір, зіставлення та координація компонентів загальних і комунікативних мовленнєвих компетенцій, що застосовуються як опора для акту комунікації з метою виконання комунікативних намірів користувача/того, хто навчається [РРЕ, с. 91].
- **Формулювання** – є результатом планування і реалізує його у мовній формі і включає лексичні, граматичні, фонетичні (та, для письма, орфографічні) процеси, які можна розрізнити і які проявляються з певним ступенем незалежності [РРЕ, с. 91].
- **Артикуляція** – це моторне збудження голосового апарату для переведення результату фонетичних процесів у скоординовані рухи органів мовлення, щоб продукувати ряд мовленнєвих хвиль, з яких складається усне висловлювання, або, в іншому випадку, моторне збудження мускулатури кисті руки, щоб продукувати письмовий або друкований текст [РРЕ, с. 91].
- **Морфофонологія** – розглядає фонетично обумовлені зміни морфем та їх морфологічно обумовлені фонетичні варіанти [РРЕ, с. 115].

5. НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ (ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ)

5.1. Навчання аудіювання (формування компетенції в аудіюванні)

- **Аудіювання** – це розуміння сприйнятого на слух мовлення; перцептивна розумова мнемічна діяльність; – сприймання на слух і розуміння текстів з різною глибиною та повнотою проникнення в їх зміст: з повним розумінням та з розумінням основного змісту; – це складне вміння сприймати мовлення на слух при одноразовому його пред’явленні [Ніколаєва, с. 117, 118, 127].
- **Усне сприймання/ аудіювання** – користувач мовою в ролі слухача сприймає та опрацьовує усне мовлення, породжене одним або кількома мовцями [РРЕ, с. 65].

* **Аудирование** – единственный вид речевой деятельности, при которой от лиц, ее выполняющего, ничто не зависит [Елухина, с. 227].

* **Выяснительное аудирование** имеет своей целью получить нужную и важную информацию. В основном это получение сведений для себя, для непосредственного учета или применения. Последующая передача информации не предполагается. По характеру восприятия может быть как глобальным, так и глобально-детальным, с преобладанием последнего [Кулиш, с. 224].

* **Ознакомительное аудирование** – аудирование, которое не предполагает специальной установки на обязательное последующее использование (воспроизведение) извлеченной информации [Кулиш, с. 224].

* **Деятельное аудирование** – аудирование, которое имеет целью подробное улавливание и запоминание информации для последующего обязательного воспроизведения, которое чаще всего немедленное [Кулиш, с. 225].

➤ **Аудіовізуальна рецепція** – користувач одночасно сприймає аудіо- та візуальні стимули [РРС, с. 71].

❖ **Психофізіологічні механізми аудіювання** – це механізми сприйняття мовлення (рецепція) і зокрема механізм антиципації або ймовірного прогнозування смислового змісту [Ніколаєва, с. 119].

❖ **Механізм сегментування мовленнєвого ланцюга** – ...визначити в ланцюгу окремі лексико-граматичні ланки і зрозуміти смисл кожної з них [Ніколаєва, с. 120].

❖ **Механізм оперативної пам'яті** – ...утримує у свідомості слухача сприйняті слова і словосполучення протягом часу, необхідного йому для осмислення фрази чи завершеного фрагмента [Ніколаєва, с. 121].

❖ **Механізм антиципації / ймовірного прогнозування** – ...дає можливість за початком слова, словосполучення, речення передбачити його закінчення [Ніколаєва, с. 121].

❖ **Механізм довготривалої пам'яті** – ...відбувається зіставлення мовленнєвих сигналів, що надходять, з тими стереотипами, які зберігаються у нашій свідомості [Ніколаєва, с. 121].

❖ **Механізм осмислення** – це механізм, який здійснює еквівалентні зміни шляхом перетворення словесної інформації в образну [Ніколаєва, с. 121].

❖ **Мета аудіювання** – осмислення почутого мовленнєвого повідомлення [Ніколаєва, с. 119].

* **Главная цель обучения аудирования** – подготовка обучающегося к речевому общению в естественных условиях, эффективность которой в том, что учащийся встретился с трудностями естественной речи и научился их преодолевать [Елухина, с. 227].

❖ **Розуміння плану значення** – розуміння буквального і поверхового значення аудіотексту на основі частини мовних фактів і значень окремих мовних одиниць [Ніколаєва, с. 120].

❖ **Розуміння плану смислу** – розуміння глибинного ситуативного значення аудіо тексту [Ніколаєва, с. 120].

❖ **Сприймання мовлення** – ...слухач завдяки механізму внутрішнього промовляння перетворює звукові образи в артикуляційні [Ніколаєва, с. 120].

* **Матеріал аудирования** – монологическая и диалогическая речь, чаще всего общественно-политического и профессионального характера [Кулиш, с. 225].

❖ **Аудіотекст** – це інтонаційно оформлений текст [Ніколаєва, с. 121].

❖ **Текст-опис** – ...сукупність ознак об'єкта і фактів, які об'єднані загальною темою [Ніколаєва, с. 122].

❖ **Фабульний текст** – ...визначальною ознакою... є динамізм подій, дій та вчинків персонажів, що зумовлюються логічним інваріантом та означення часу [Ніколаєва, с. 122].

❖ **Спрямованість особистості** – визначає стійку аперцепцію, що лежить в основі сприймання мовлення і формується усім процесом виховання людини [Ніколаєва, с. 123].

❖ **Досвід** – це знання, навички, уміння, звички, набуті в особистому досвіді шляхом навчання [Ніколаєва, с. 124].

❖ **Загальний темп мовлення** – складається з двох величин – кількості слів за хвилину та кількості мовленнєвих пауз [Ніколаєва, с. 126].

❖ **Обсяг тексту** – це обов'язків нормативний параметр аудіювання для кожного класу [Ніколаєва, с. 127].

* **Содержательность и занимательность** – основное требование к содержанию текстов для аудирования [Елухина, с. 232].

* **Посильность текста** – один из основных принципов отбора, который обеспечивается сочетанием информативности и избыточности [Елухина, с.232].

* **Фундаментальная трудность аудирования** – понимание речи при однократном прослушивании [Елухина, с. 232].

* **Быстротечность и неповторимость слуховой рецепции** – это те характерные качества аудирования, без которых не могут быть сформированы умения и навыки аудирования естественной речи [Елухина, с. 232].

❖ **Навчання аудіювання** – це спеціально організована програма дій з текстом, що сприймається на слух [Ніколаєва, с. 130].

❖ **Вправи для формування мовленнєвих навичок аудіювання** – вправи цієї групи спрямовані на подолання ізольованих, штучно виділених труднощів та слугують для формування вмінь аудіювання [Ніколаєва, с. 132].

❖ **Комунікативні вправи** – ...забезпечують практику в аудіюванні на основі комплексного подолання адитивних труднощів [Ніколаєва, с. 134].

❖ **Інструкція** – ...містить конкретне завдання для орієнтування учнів на цілеспрямоване і свідоме розуміння інформації [Ніколаєва, с. 135].

5.2. Навчання говоріння (формування компетенції в говорінні)

❖ **Рецептивні види мовленнєвої діяльності** – ... у процесі яких людина сприймає і розуміє думки інших людей, одержуючи певну інформацію [Ніколаєва, с. 142].

❖ **Продуктивні види мовленнєвої діяльності** – ...людина висловлює свої думки або передає чужі думки в усній чи письмовій формі [Ніколаєва, с. 142].

➤ **Усний продуктивний вид діяльності/ говоріння** – користувач мовою продукує усний текст, який сприймається аудиторією з одного або більшої кількості слухачів [РРЕ, с. 58].

* **Сфера усного общения** – совокупность речевого побуждения человека, отношения между собеседниками и обстановки общения [Скалкин, с. 179].

* **Обучение устной речи** характеризуется глубоким проникновением в сущность речевой деятельности и отражением ее

основных закономерностей и функций в учебном процессе [Сахарова, с. 180].

✱ **Задача методики обучения устной речи** состоит в том, чтобы умело «транспонировать» общение в иноязычный код [Скалкин, с. 179].

❖ **Цілеспрямованість** – це співвіднесення свого мовленнєвого висловлювання з передбачуваним результатом [Ніколаєва, с. 144].

❖ **Продуктивність** – це багатство фактів, відомостей, думок, потрібних для досягнення поставленої мети [Ніколаєва, с. 144].

❖ **Репродукція** – це механізм відтворення [Ніколаєва, с. 145].

❖ **Самостійність уміння говорити іноземною мовою** – ...незалежність від рідної мови, а також від опор-підказок, що свідчить про самостійне планування свого висловлювання і підбір відповідних мовленнєвих засобів [Ніколаєва, с. 144].

❖ **Динамічність уміння** – це його здатність до переносу [Ніколаєва, с. 144].

❖ **Інтегрованість уміння** – ...якість уміння, що виникає на основі активного синтезу різних навичок, на яких воно базується, а також інтеграції автоматизованих і неавтоматизованих компонентів уміння – мотивів, інтересів, життєвого досвіду, знань, усіх сфер особистості мовця [Ніколаєва, с. 144].

❖ **Діалогічне мовлення** – це процес мовленнєвої взаємодії двох або більше учасників спілкування [Ніколаєва, с. 146].

❖ **Комбінування** – ...таке формування словосполучень і фраз, коли мовець використовує знайомі йому мовні компоненти в нових сполученнях [Ніколаєва, с. 145].

❖ **Прогнозування** – є передбаченням того, чим завершиться ситуація мовлення [Ніколаєва, с. 146].

✱ **Беседа** – сбалансована форма общения, при которой осуществляется двухсторонний обмен информацией. В беседе большую роль играют реплики-оценки и реплики, меняющие ход разговора [Скалкин, с. 178].

❖ **Комунікативні/мовленнєві ситуації** – це ситуації дійсності, що спонукають до мовлення [Ніколаєва, с. 147].

✱ **Коммуникативная общность** – это специфические информационные связи между собеседниками, возникающие в результате опыта их совместного общения в прошлом, а также опоры на общедоступные, циркулирующие в языковом коллективе

сведения, касаючися повсякденної життя і быта людей, громадських заходів, природних явищ і т. д. [Скалкін, с. 176].

❖ **Спонтанність** – це непередбачуваність мовленнєвих дій [Ніколаєва, с. 149].

❖ **Репліка** – це такі висловлювання, межею яких є зміна співрозмовника [Ніколаєва, с. 149].

❖ **Діалогічна єдність** – це сукупність реплік, що характеризується структурною, інтонаційною та семантичною завершеністю [Ніколаєва, с. 149].

❖ **Ініціативна репліка** – це перша репліка в діалогічній єдності [Ніколаєва, с. 149].

❖ **Реактивно-ініціативна** – ...включати реакцію на попереднє висловлювання і спонукає до наступного [Ніколаєва, с. 149].

❖ **Односторонній діалог-розпитування** – ...ініціатива запитувати інформацію належить лише одному партнеру [Ніколаєва, с. 152].

❖ **Двосторонній діалог-розпитування** – ...ініціатива запитувати інформацію належить обома партнерами [Ніколаєва, с. 152].

❖ **Діалог-домовленість** – ...використовується при вирішенні співрозмовниками питання про плани та наміри [Ніколаєва, с. 152].

❖ **Діалог-обмін враженнями/думками** – ...метою є виклад свого бачення якогось предмета, події, явища, коли співрозмовники висловлюють свою думку, наводять аргументи для доказу, погоджуються з точкою зору партнера або спростовують її [Ніколаєва, с. 152].

❖ **Діалог-обговорення/ дискусія** – ...коли співрозмовники прагнуть виробити якийсь рішення, дійти певних висновків, переконати один одного в чомусь [Ніколаєва, с. 152].

❖ **«Готові» мовленнєві одиниці/ «формули»/ «шаблони»/ «кліше»/ «стереотипи»** – ...використовуються для висловлення вдячності, обміну привітаннями, поздоровленнями, для привертання уваги співрозмовника на початку розмови, для підтвердження або коментування почутого тощо [Ніколаєва, с. 155].

❖ **«Заповнювачі мовчання»** – ...служать для підтримання розмови, для заповнення пауз в ній, коли мовець підшукує відповідну репліку [Ніколаєва, с. 155].

❖ **Мікродіалог** – це засіб вираження основних комунікативних інтенцій партнерів по спілкуванню; імпліцитна структурна основа

розгорнутого діалогу; – це комунікативні продуктивні вправи першого рівня, в яких допускається використання різних опор [Ніколаєва, с. 157, 180].

❖ **«Реплікування»** – ...швидко й адекватно реагувати на подану вчителем/диктором репліку, а також продукувати ініціативну репліку [Ніколаєва, с. 158].

❖ **Монолог** – це безпосередньо спрямований до співрозмовника чи аудиторії організований вид усного мовлення, який передбачає висловлювання однієї особи [Ніколаєва, с. 167].

* **Монологическое общение** – форма общения, в которой отсутствует какая-либо смена коммуникативных ролей между участвующими в ней индивидами (например, лекция), при этом длина речевого произведения для характеристики монологической формы общения принципиального значения не имеет [Скалкин, с. 178].

❖ **Монолог-опис** – є констатуючим типом монологічного висловлювання, в якому стверджується наявність чи відсутність будь-яких ознак в об'єкті, описується людина, природа, погода, оточуючі предмети тощо, вказується просторове розміщення предметів, перераховуються їх якості та ознаки [Ніколаєва, с. 169].

❖ **Монолог-розповідь** – є динамічним типом монологічного висловлювання, в якому розповідається про розвиток подій, пригод, дій чи станів [Ніколаєва, с. 169].

❖ **Монолог-оповідь** – ...їдеться про факти з життя самого розповідача, що надає подіям, які описуються, суб'єктивно-особистісного характеру [Ніколаєва, с. 169].

❖ **Монолог-повідомлення** – це відносно короткий виклад фактів чи подій реальної дійсності у стислій, інформативній формі [Ніколаєва, с. 169].

❖ **Монолог-міркування** – ... спирається на умовиводи як процес мислення, в ході якого на основі вихідної тези/судження чи декількох тез/суджень робиться висновок [Ніколаєва, с. 169].

❖ **Монолог-переконання** – ...його мета є переконати слухача/слухачів, сформувані у нього/в них конкретні мотиви, погляди, спонукати його/їх до певних дій [Ніколаєва, с. 169].

❖ **Мовні вправи на усвідомлення учнями засобів між фразового зв'язку** – це вправи на знаходження потрібних засобів зв'язку, їх виписування, з'єднання за їх допомогою 2-4 речень [Ніколаєва, с. 180].

* **Единица обучения (ЕО)** – компонент модели научения определенному виду речевой деятельности [Роовет, с. 221].

* **Речевой единицей** в обучении устному иноязычному общению может быть только речевое высказывание, характер которого определяется «предметно-смысловой исчерпанностью, речевым замыслом или речевой волей говорящего» и типическими средствами и формами его передачи [Маслыко, с. 218].

* **Языковая единица** – лексические, фонетические, морфологические, синтаксические, интонационные единицы, входящие в состав коммуникативной единицы обучения [Роовет, с. 223].

5.3. Навчання читання (формування компетенції в читанні)

❖ **Читання** – є важливим видом мовленнєвої діяльності та найбільш розповсюджений спосіб іншомовної комунікації, яким учні середньої школи мають оволодіти згідно з вимогами чинної програми з іноземних мов; – це рецептивний вид мовленнєвої діяльності, який включає техніку читання і розуміння того, що читається, і відноситься до письмової форми мовлення [Ніколаєва, с. 187, 188].

➤ **Зорове сприйняття/читання** – користувач у ролі читача сприймає та опрацьовує як стимул письмові тексти, породжені одним або кількома авторами [РРС, с. 68].

* **Чтение** есть результат сформированности составляющих процесс чтения. Сюда входят: действия по соотношению графической системы со звуковой; действия по выделению логического субъекта и предиката высказывания; действия по соединению результатов этого членения в единое целое, передающее основное содержание текста [Кузьменко, с.244].

* **Аналитическое чтение** в качестве объекта, цели обучения методики – то, чему мы должны научить учащихся, а именно: умению прочитать нетрудный текст, понять его содержание или же прочитать текст при активной аналитической работе мысли, чтобы извлечь нужную информацию [Кузьменко, с.244].

* **Научить читать** на иностранном языке – это означает не только создать предпосылки для расширения и пополнения общего образования, но и дать возможность каждому специалисту своевременно получать новую информацию [Фоломкина, с. 253].

* **Овладение** учащимся тем или иным **навыком** – процесс доведения этого навыка до определенной степени совершенства, позволяющей практически пользоваться им, т. е. такой степени совершенства, при которой практические результаты ощутимее затрачиваемых на их достижение усилий [Фоломкина, с. 254].

* **Просмотровое или поисковое чтение** – умение просмотреть книгу, журнал, статью и т. п., с тем чтобы получить самое общее представление о содержании работы в целом – ее теме, основных вопросах, затрагиваемых в ней, и т. д. – и определить, представляет ли она (или ее отдельные разделы) интерес для читающего [Фоломкина, с. 255].

* **Чтение «для себя»**, без специальной внутренней установки на обязательное последующее воспроизведение полученной информации, - умение бегло прочитать материал для общего ознакомления с содержащейся в нем информацией [Фоломкина, с. 256].

* **Изучающее чтение** – умение максимально полно и точно извлечь из иностранного текста содержащуюся в нем информацию. Читающий предполагает, что ему придется впоследствии воспроизводить или использовать в той или иной форме полученную информацию, а это связано с осмыслением информации, ее интерпретацией, установкой на длительное запоминание (всей или части информации) уже в процессе чтения [Фоломкина, с. 257].

* **Минимальный уровень чтения** – уровень, при котором языковые и технические трудности чтения не препятствуют извлечению информации с полной степенью полноты [Фоломкина, с. 257].

* **Объем «понятной» лексики в читаемом тексте** – процент производных слов от общего числа знаменательных слов [Фоломкина, с. 258].

* **Изучающее чтение** –

- Записывание определенных сведений, суждений, аргументов, выводов;
- Заметки с целью сравнения, классификации или обобщения фактов;
- Подробное изложение прочитанного [Мусницкая, с. 262].

* **Ознакомительное чтение** –

- Формирование идеи (замысла автора);

- Запись основных фактов текста;
- Составление резюме;
- Написание характеристики;
- Запись собственного мнения по вопросу в связи с прочитанным, сочинение [Мусницкая, с. 262].

❖ **Рівень значення** – це рівень розуміння тексту, який пов'язаний із встановленням значень сприйнятих мовних одиниць та їх безпосередніх зв'язків [Ніколаєва, с. 188].

❖ **Рівень смислу/змісту** – це рівень розуміння тексту, який пов'язаний з розумінням змісту тексту як цілісної мовної одиниці [Ніколаєва, с. 188].

❖ **Процес осмислення** – ... включає роботу пам'яті та різних розумових операцій, серед яких головними є порівняння та узагальнення, аналіз та синтез, абстрагування та конкретизація [Ніколаєва, с. 190].

* **Объем «понятной» лексики в читаемом тексте** – процент производных слов от общего числа знаменательных слов [Фоломкина, с. 259].

❖ **Техніка читання** – ...цілий комплекс автоматизованих навичок, які зводяться до того, щоб швидко сприймати графічні образи слів, автоматично співвідносити їх зі звуковими образами та значеннями цих слів [Ніколаєва, с. 195].

Види читання за підручником С.Ю. Ніколаєвої

❖ **Читання уголос** – це основна форма читання на першому етапі [Ніколаєва, с. 196].

❖ **Читання мовчки** – це головна форма читання, яка орієнтована на досягнення комунікативної мети – розуміння інформації [Ніколаєва, с. 196].

❖ **Ознайомлювальне читання** – це читання про себе без вказівки на обов'язкове наступне використання здобутої інформації [Ніколаєва, с. 199].

❖ **Вивчаюче читання** – це вдумливе читання, яке здійснюється у повільному темпі, а його об'єктом є «вивчення» інформації, що подається в тексті [Ніколаєва, с. 201].

❖ **Вибіркове/переглядове читання** – ...уміння швидко переглядати ряд матеріалів, для того, щоб знайти конкретну інформацію [Ніколаєва, с. 203].

Виды чтения за Фоломкиной

✳ **Чтение «для себя»**, без специальной внутренней установки на обязательное последующее воспроизведение полученной информации, - умение бегло прочесть материал для общего ознакомления с содержащейся в нем информацией [Фоломкина, с. 255].

✳ **Изучающее чтение** – умение максимально полно и точно извлечь из иностранного текста содержащуюся в нем информацию. Читающий предполагает, что ему придется впоследствии воспроизводить или использовать в той или иной форме полученную информацию, а это связано с осмыслением информации, ее интерпретацией, установкой на длительное запоминание (всей или части информации) уже в процессе чтения [Фоломкина, с. 257].

✳ **Просмотровое или поисковое чтение** – умение просмотреть книгу, журнал, статью и т. п., с тем чтобы получить самое общее представление о содержании работы в целом – ее теме, основных вопросах, затрагиваемых в ней, и т. д. – и определить, представляет ли она (или ее отдельные разделы) интерес для читающего [Фоломкина, с. 255].

Виды чтения за Мусницкой

✳ **Ознакомительное чтение** –

- Формирование идеи (замысла автора);
- Запись основных фактов текста;
- Составление резюме;
- Написание характеристики;
- Запись собственного мнения по вопросу в связи с прочитанным, сочинение [Мусницкая, с. 262].

✳ **Изучающее чтение** –

- Записывание определенных сведений, суждений, аргументов, выводов;
- Заметки с целью сравнения, классификации или обобщения фактов;
- Подробное изложение прочитанного [Мусницкая, с. 262].

✳ **Учебное чтение** представляет собой собственно чтение в процессе формирования его механизмов, т. е. на каждом этапе обучения учебное чтение позволяет овладеть одной из сторон собственно чтения [Кузьменко, с. 245].

- **Неадаптовані автентичні тексти** – які учень зустрічає в ході прямого мовного досвіду [РРЕ, с. 145].
- **Автентичні тексти** – є відібраними, градуйованими та виданими у належній відповідності до досвіду, інтересів та характеристик учня [РРЕ, с. 145].

5.4. Навчання письма (формування компетенції у письмі)

- ❖ **Письмо** – це неперехідна пам'ять поколінь, яка зберігає повідомлення про події та справи минулих віків і тисячоліть; – це графічна форма мови [Ніколаєва, с. 205, 206].
- **Писемна продуктивна діяльність/ письмо** – користувач мовою, який пише, породжує письмовий текст, призначений для читання одним або кількома читачами [РРЕ, с. 61].
- ❖ **Текст** – це все написане [Ніколаєва, с. 205].
- **Текст** – є певним відрізком мовлення чи висловлюванням (усним та/або писемним), що стосується специфічної сфери. У процесі виконання певного завдання він стає актом мовленнєвої діяльності і може бути як опорою так і метою, як продуктом так і процесом [РРЕ, с. 10].
- **Текст** – застосовується для позначення певного мовленнєвого відрізка як в усній, так і в письмовій формі, який користувачі/ті, хто навчаються, сприймають, продукують або якими обмінюються; – це результат процесу мовленнєвої продукції; – це центр будь-якого акту мовленнєвого спілкування, зовнішня предметна з'єднувальна ланка між тим, хто продукує, і тим, хто сприймає [РРЕ, с. 93, 97, 98].
- **Побудова тексту** – знання правил побудови певної спільноти [РРЕ, с. 123].
- ❖ **Писемне мовлення** – це письмо в широкому розумінні терміна – це специфічний код мовленнєвої діяльності, кодування інформації з урахуванням графічного способу зв'язку; – вміння викладати думки у письмовій формі [Ніколаєва, с. 206, 210].
- ❖ **Вміти писати** – це графічно правильно зображати літери алфавіту, трансформувати в букви звуки та звукосполучення, асоціюючи при цьому звуковий, графічний та кінестетичний образи слова з його значенням; орфографічно правильно писати слова, словосполучення, ставити знаки пунктуації; оперувати мовними структурами; вміти формулювати свої думки в письмовій формі [Ніколаєва, с. 208].

* **Задача обучения письменной речи** сводится к формированию у обучающихся определенных речевых умений [Мусницкая, с. 262].

❖ **Навчання техніки письма** – ...полягає у формуванні в учнів графічних/ каліграфічних та орфографічних навичок [Ніколаєва, с. 210].

❖ **Каліграфічні навички** – це навички написання букв і буквосполучень як окремо, так і в писемному мовленні [Ніколаєва, с. 210].

❖ **Орфографічні навички** – це навички написання слів у відповідності до правил використання письмових знаків у кожному конкретному слові [Ніколаєва, с. 212].

* **Изложение** – вид упражнения, при выполнении которого реализуется несколько целей:

a. Совершенствуются умения рецептивных видов речевой деятельности, понимания и запоминания воспроизводимой рецептивной информации;

b. Вырабатываются умения ориентации в тексте, определения смысловых центров, выявления логической последовательности фактов, событий, явлений, о которых идет речь в тексте;

c. Развивается умение дифференциации информации;

d. Лучше усваивается языковой материал изучаемого урока;

e. Контролируется усвоение языкового материала, уровень развития языковых навыков и умений излагать письменно определенное содержание [Мусницкая, с. 264].

* **Конспект** – это выбор из текста опорных предложений, несущих основное смысловое содержание, сокращение внутри этих предложений и запись мыслей автора текста-источника в свернутой обобщенной форме с целью дальнейшего использования этих записей (в частности, для восстановления текста авторского сообщения) [Мусницкая, с. 266].

* **Реферирование** – написание реферата – заключается в лаконичном изложении основных мыслей текста-источника, их систематизации, обобщении и оценке [Мусницкая, с. 266].

* **Аннотирование** – написание аннотации – заключается в кратком, максимально компрессированном связном изложении основного содержания текста-источника с целью ориентации реципиента, сообщения ему кратких сведений о заключенной в

тексте інформації, її направленості, цінності і назначенні [Мусницька, с. 268].

* **Описание** предполагає письмєннує передачу впечатлєний автора от фактов, явлєний, событїй, предметов и их признаков с целью создания определенного образа [Мусницька, с. 269].

* **Написание письма** – письмєнного сообщєния творческого характера, которое может быть личным или деловым, - ставит целью, как правило, передачу адресату определенной информации и/или побуждение его к определенной деятельности [Мусницька, с. 269].

* **Сочинение** как обычная речевая деятельность, особый, сложный вид творческого упражнєния, характеризуєтся спецификой приемов [Мусницька, с. 270].

6. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

6.1. Особливості навчання іноземної мови у школах різного ступєню

➤ **Виконання завдання** – ...стратегічне застосування спеціальних компетенцій з метою розгортання ряду цілеспрямованих дій/ операцій у певній області з чітко визначєною метою та певним результатом [РРС, с. 157].

❖ **Навчання ІМ в початковій школі** починаєтся з другого класу [Ніколаєва, с. 223].

❖ **Практична мета навчання ІМ в початковій школі** полягає в тому, щоб закласти основи володіння ІМ у молодших школярів [Ніколаєва, с. 223].

❖ **Навчання аудіювання** – ...формування вміння сприймати мовлєння іншої особи як при безпосередньому спілкуванні, так і звукозапису [Ніколаєва, с. 223].

❖ **Навчання діалогічного мовлєння** – ...навчити учнів мовлєннєвої взаємодії в межах заданої ситуації [Ніколаєва, с. 223].

❖ **Навчання монологічного мовлєння** – ...досягнєння такого рівня розвитку навичок і вмінь, при якому учні можуть без попередньої підготовки у природному темпі застосовувати засвоєні іншомовні засоби з метою здійснєння реальної комунікації [Ніколаєва, с. 223].

❖ **Навчання читання** – ...оволодіння учнями таким умінням, завдяки якому сприймаєтся необхідна змістова інформація, а всі

супутні мовні та технічні труднощі не перешкоджають перебігу усього процесу [Ніколаєва, с. 224].

❖ **Навчання письма** – ...навчити учнів правопису, письмово викладати свої думки [Ніколаєва, с. 224].

❖ **Базовий рівень володіння іноземною мовою** – є рівнем, достатнім для спілкування в усній та письмовій формі на елементарному комунікативному рівні [Ніколаєва, с. 224].

❖ **Театралізована гра-урок** – ... характеризується широким використанням елементів гри, змагання, прихованих форм контролю, функціональної музики, поєднанням індивідуальної, фронтальної форм роботи учнів з діяльністю у парах [Ніколаєва, с. 226].

❖ **Рухливі ігри** – ...допомагають розрядити напруження, дати вихід загальмованій під час уроку руховій енергії учнів, стимулювати їх розумову діяльність [Ніколаєва, с. 226].

❖ **Навчання ІМ в основній школі** –навчання ІМ може як продовжуватися, так і починатися [Ніколаєва, с. 226].

➤ **Спілкування** – є невід’ємною частиною завдання, коли учасники здійснюють дії інтеракції, продукції, рецепції, або комбінації двох чи кількох із них [РРЕ, с. 157].

➤ **Комунікативні педагогічні завдання** – прагнуть активно залучити учнів до осмислення комунікації і є складними, але можливими, і можуть включати «мета комунікативні» завдання [РРЕ, с. 157].

➤ **Комунікативні завдання** – вимагають від учнів розуміння, обговорення та передачі смислу з метою реалізації комунікативної мети [РРЕ, с. 158].

➤ **Завдання на розуміння** – ... складаються таким чином, щоб тексти для опрацювання були доступні для всіх учнів, проте можуть очікуватися різні результати розуміння з точки зору кількості, обсягу та якості [РРЕ, с. 159].

➤ **Мовна допомога/ мовні опори** – це інтерактивна діяльність, повторення завдання або виконання аналогічного завдання у підготовчій фазі, які допомагають створити ефект передбачуваності та активізувати попередні знання чи досвід і засвоєні схеми [РРЕ, с. 162].

➤ **Підсумкове завдання** – ... слід виконувати на базі цілого тексту [РРЕ, с. 166].

* **Процес оволодіння кожної мовної одиницею** состоит в выработке на основе автоматизации употребления в речи ее

многочисленных вариантов – лексико-смысловых, грамматических и других вариантов необходимого динамического стереотипа на ее структуру, при прочном запоминании входящих в нее слов и грамматических форм [Аракин, с. 275].

❖ **Мовленнєва пам'ять** – ... пов'язана з процесами осмислення, систематизації, встановлення логічних зв'язків [Ніколаєва, с. 227].

Рівні оволодіння ІМ за РРЄ

➤ **Breakthrough/ інтродуктивний/ відкриття рівень/ рівень A1** – відповідає тому, що Уїлкінс у своїй праці 1978 року назвав "Формальним володінням", а Трім у тій самій публікації - "Introductory" ("Відкриття"); – це рівень, який вважається найнижчим рівнем генеративного використання мови – точка, в якій той, хто навчається, може спілкуватись простими засобами, ставити прості запитання і відповідати на такі ж запитання про себе, місце проживання, людей, яких він знає, речі, які в нього є, ініціювати і підтримувати розмову простими репліками при задоволенні нагальних потреб або на дуже знайомі теми, а не опрацьовувати лише дуже обмежений, повторюваний, лексично-організований набір ситуативно-специфічних фраз [РРЄ, с. 23, 33].

➤ **Waystage/ середній рівень або "виживання"/ рівень A2** – відображає специфікацію змісту РЄ (у термінах РЄ); – на цьому рівні знаходиться більшість дескрипторів із соціальними функціями: вживати прості щоденні форми ввічливості, привітання та звертання; вітати людей, запитувати, як у них справи та реагувати на новини; здійснювати дуже короткі соціальні контакти; ставити запитання і відповідати на запитання про те, що вони роблять на роботі та у вільний час; запрошувати і відповідати на запрошення; обговорювати, шоробити, кудийти, домовлятися про зустріч; робити пропозиції та погоджуватись [РРЄ, с. 23, 33].

➤ **Середній рівень (або "виживання") володіння мовою (A2+)** – це рівень, для якого характерним є більш активна участь у бесіді за умови певної допомоги та деяких обмежень [РРЄ, с. 34].

➤ **Threshold/ рубіжний рівень/ рівень B2** – відображає специфікацію змісту РЄ; – має більше категорій завдяки двом характерним рисам ... – здатність підтримувати інтеракцію та висловлюватись про те, чого хочеш, у цілому ряді контекстів...

здатність гнучко справлятися з проблемами у повсякденному житті [PPC, с. 23, 34].

➤ **Просунутий Рубіжний рівень (B1+)** – ...присутні ті ж самі характерні риси, що й на рівні B2, але з додаванням деякої кількості дескрипторів, зосереджених на обміні певних інформаційних якостей ... [PPC, с. 34].

➤ **Vantage/ просунутий рівень або "незалежний користувач"/ рівень B2** – відображає третю специфікацію змісту PE; – це рівень, який характеризується здатністю на більше, ніж зберігати свій статус у соціальному дискурсі [PPC, с. 23, 35].

➤ **Сильний Просунутий/Strong Vantage/ (B2+)** – ...зосередження на аргументації, ефективному соціальному дискурсі та на мовленнєвому усвідомленні, що з'явилося на рівні B2 (Просунутому) [PPC, с. 35].

➤ **Effective Operational Proficiency/ ефективна операційна компетенція або автономний рівень/ рівень C1** – ... просунутий рівень компетенції, бажаний для більш складних видів роботи та навчальних завдань, названий Трімом "Ефективним володінням/компетенцією" та Уїлкінсом "Адекватною операційною компетенцією"; – ... характерним є доступ до широкого кола мовних засобів, що робить можливою швидку, спонтанну комунікацію... [PPC, с. 23, 36].

➤ **Mastery/ рівень C2 (Трім: "Глобальне володіння"/ Уїлкінс: "глобальна операційна компетенція ")** – це рівень, що відповідає найвищому іспиту за шкалою ALTE, до якого може бути включений ще вищий рівень розвитку міжкультурної компетенції, досягнутий багатьма мовними фахівцями; – тут є намір охарактеризувати ступінь точності, легкості та невимушеного користування мовою, "привласнення мови", що є типовим для мовлення тих, хто були високорезультативними учнями PPC, с. 23, 36].

➤ **Шкали, орієнтовані на користувача** – описують типові або наближені до них дії учнів на будь-якому певному рівні [PPC, с. 38].

➤ **Холістична шкала** – пропонує один дескриптор на кожному рівні [PPC, с. 38].

➤ **Шкали, орієнтовані на експертів** – управляють процесом оцінювання [PPC, с. 38].

➤ **Аналітична шкала** – сфокусована на різних характеристиках уміння [PPC, с. 38].

➤ **Шкали, орієнтовані на розробника** – керують укладанням тестів для відповідних рівнів [РРС, с. 39].

6.2. Планування навчального процесу з іноземної мови

❖ **Планування процесу навчання іноземних мов** – ...планування результатів процесу навчання на різних за тривалістю відрізках часу [Ніколаєва, с. 232].

➤ **Організація процесу навчання** – це відбір, укладання, покрокова презентація та тренування нового матеріалу, починаючи з коротких речень, що складаються з простих членів, смислова частина яких представлена окремими словами та закінчуючи численними складними реченнями – їх кількість, довжина і структура є, звичайно, безмежною [РРС, с. 150].

* **Процес обучения** представляет собой переход учащихся из одного состояния в другое. При этом движение может идти как по пути непрерывного расширения знаний, так и по пути потери ранее приобретенных сведений [Рогова, с. 82].

* **Учебно-воспитательный процесс** – это сложный динамический процесс решения взаимодействующих и переплетающихся между собой задач (практических, воспитательных, образовательных, развивающих) в комплексе [Бим, с. 100].

* **Учебно-воспитательный процесс** – это всегда взаимодействие преподавателя и ученика (прямая связь – педагогическое воздействие на ученика, обратная связь – информация о состоянии ученика, о его продвижении к цели) [Бим, с. 100].

❖ **Система планування** – ...послідовне планування в межах усього курсу навчання, чвертей, циклу уроків та окремого уроку, виходячи з конкретних цілей кожного відрізка навчального процесу [Ніколаєва, с. 233].

❖ **Календарно-річний план** – це проект, в якому подаються теми, визначаються загальні дидактичні завдання, встановлюються терміни вивчення тем, розподіляється за чвертями навчальний матеріал, вивчаються способи підсумкового та тематичного контролю, вказуються основні дидактичні засоби [Ніколаєва, с. 233].

* **Полный перечень объектов обучения** – это именно то, что должно быть представлено в программе по иностранному языку, распределено по классам и воплощено в учебниках [Пассов, с. 87].

❖ **Тематичне планування** – це конкретніша розробка календарно-річного плану..., де називаються конкретна тема та підтеми, визначається послідовність формування навичок та вмінь, а також кількість уроків, що відводяться на досягнення практичних цілей циклу уроків, вказуються способи контролю та завдання додому, додається перелік засобів навчання [Ніколаєва, с. 233].

❖ **Система уроків** – це цикл уроків об'єднаних однією темою; це сукупність уроків, яка забезпечує формування мовленнєвих навичок та вмінь стосовно певної теми та на основі певного мовного і мовленнєвого матеріалу [Ніколаєва, с. 233].

* **Серии уроков (занятий)** – последовательность двух или более уроков, связанных решением одной коммуникативной задачи [Роовет, с. 220].

❖ **Поурочне планування** – ...як на даному конкретному уроці організувати процес навчання та виховання [Ніколаєва, с. 234].

❖ **Підготовча робота вчителя до уроку** – ... аналіз змісту матеріалу, визначення типу уроку, формулювання цілей уроку, поетапний розподіл навчального матеріалу, визначення часу на його опрацювання, розробку вправ, складання плану-конспекту уроку, підготовку засобів навчання [Ніколаєва, с. 234].

➤ **Підхід до відбору та розподілу завдань** – ... врахування спеціальних компетенцій учня і чинників, що впливають на складність завдання, маніпуляції параметрами завдання з метою його зміни відповідно до потреб та можливостей учня [РРС, с. 160].

❖ **Аналіз змісту матеріалу** – ...уточнення місця уроку в системі уроків і встановлення його зв'язків з попереднім та наступними уроками [Ніколаєва, с. 234].

❖ **Практична мета уроку** – ...ознайомлення з новою граматичною структурою, формування артикуляційної навички, навички читання слів певного типу, розуміння на слух нових лексичних одиниць, розвиток уміння вести бесіду у зв'язку з ситуацією, читання тексту з розумінням основного змісту, повідомлення про поточні події, систематизація вивченого матеріалу, контроль навичок та вмінь і т.п. [Ніколаєва, с. 235].

❖ **Освітня мета уроку** – ...прилучення учнів до культури країни, мова якої вивчається, шляхом засвоєння нової

загальноосвітньої інформації, розширення філологічного кругозору учнів [Ніколаєва, с. 235].

❖ **Розвиваюча мета уроку** – ... учень застосовує свій інтелект, волю, почуття, пам'ять, увагу, уяву [Ніколаєва, с. 235].

❖ **Виховний вплив на уроці іноземної мови** – це використання виховних можливостей навчального матеріалу та спеціальних прийомів роботи з ним, завдяки чому формуються відповідні суспільно-політичні погляди учнів, почуття, ставлення до морально-етичних категорій, до навколишнього світу [Ніколаєва, с. 236].

❖ **План-конспект уроку** – ... вказується дата проведення уроку, його порядковий номер, група/ клас учнів, тема, підтема, цілі, а потім послідовно викладається хід уроку у вигляді докладного сценарію: спочатку вступна частина, потім основна та заключна частини [Ніколаєва, с. 237].

6.3. Вимоги до уроку іноземної мови

❖ **Урок іноземної мови** – це основна організаційна одиниця навчального процесу [Ніколаєва, с. 238].

* **Урок іноностранного языка**, имеющий речевую направленность, может быть только комплексным: в нем переплетаются различные стороны языка, различные виды работы, различные умения и навыки владения языком [Салистра, с. 111].

* **Урок іноностранного языка** можно определить как структурную единицу предпроцесса, которая за определенный отрезок времени способствует реализации конкретных задач путем выполнения заранее спланированных речевых поступков индивидуального и индивидуально-группового характера с использованием различных средств и приемов обучения [Гез, с. 123].

* **Урок** как основная организационная форма учебно-воспитательного процесса выступает как совокупность или, точнее, иерархия нескольких взаимодействующих задач [Бим, с. 100].

* **Урок** – основная форма организации учебной работы в начальной и средней школе, которая зависит от правильного взаимодействия всех элементов предпроцесса: цели, содержания, средств и приемов обучения, от рационально построенной системы занятий, включающей в себя классную, лабораторную и домашнюю работу над языком [Гез, с. 123].

* **Урок** – основная форма организации учебной работы учителя и ученика, выдержавшая проверку временем и опытом преподавания школьных дисциплин. В то же время содержание, структура, основные этапы и формы учебной деятельности школьника и система обучения, организуемая учителем, постоянно видоизменяются в соответствии с требованиями современности [Есаджанян, с. 139].

* **Урок** – последовательность взаимосвязанных действий, способствующих овладению материалом [Есаджанян, с. 140].

* **Стержень урока** – комплексная работа над развитием речи: любое из речевых умений предполагает использование различных аспектов языка и включает целую систему более простых умений, а также навыков, для овладения которыми требуются различные виды работ [Салистра, с. 111].

* **Задача урока** – это не просто учебно-познавательная или учебно-практическая задача, но одновременно и коммуникативная задача разной степени выявленности (выраженности) [Бим, с. 101].

❖ **Методичний зміст уроку** – це сукупність положень, що визначають його особливості, структуру, види та прийоми роботи [Ніколаєва, с. 238].

❖ **Індивідуальні форми роботи** – відносять роботу у фронтальному режимі, опитування окремих учнів, індивідуально-масове тренування [Ніколаєва, с. 240].

❖ **Колективні форми роботи** – охоплюють колективно-масове тренування в парах без змін або із зміною партнерів та в малих групах від трьох до п'яти учасників, хорове реплікування в режимі група – група, група – один учень, один учень – група [Ніколаєва, с. 240].

❖ **Мотивація** – це спонукальні сили до вивчення іноземної мови, яка зумовлена суб'єктивним світом учня і визначається його власними бажаннями, пристрастями, особистісною зацікавленістю у навчанні [Ніколаєва, с. 240].

6.4. Типи і структура уроків іноземної мови

❖ **Уроки, що спрямовані на формування мовленнєвих навичок користування мовним матеріалом** – ...має місце ознайомлення з новим мовним матеріалом та тренування з метою

його використання в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі [Ніколаєва, с. 243].

❖ **Уроки, що спрямовані на розвиток мовленнєвих умінь** – ... переважає практика мовленнєвої діяльності [Ніколаєва, с. 243].

❖ **Початок уроку** – це частина уроку, яка складається з організаційного моменту та мовленнєвої зарядки [Ніколаєва, с. 243].

❖ **Основна частина уроку** – ...в ході вирішуються його основні завдання [Ніколаєва, с. 243].

❖ **Кінець уроку** – ...повідомлення домашнього завдання та підбиття підсумків уроку [Ніколаєва, с. 245].

6.5. Аналіз уроку іноземної мови

❖ **Аналіз уроку іноземної мови** – вимагає як всебічних знань про урок, так і спеціальних умінь його спостереження та оцінювання [Ніколаєва, с. 246].

❖ **Основні вимоги до уроку іноземної мови** – цілеспрямованість уроку, структурна цілісність і змістовність уроку, активність учнів на уроці, відповідність мовленнєвої поведінки вчителя цілям, змісту та умовам навчання, результативність уроку [Ніколаєва, с. 246].

6.6. Індивідуалізація процесу навчання іноземної мови

❖ **Індивідуальний підхід** – це навчання учнів іноземного мовлення у групі/ класі за єдиною програмою, але з урахуванням їх індивідуально-психологічних особливостей [Ніколаєва, с. 250].

❖ **Індивідуалізація процесу навчання іншомовного мовлення** – це цілісна система, яка має охоплювати всі сторони та етапи навчально-виховного процесу з іноземної мови, а також передбачати комплексне врахування і цілеспрямований розвиток компонентів кожної з підструктур психологічної структури індивідуальності учня, що здійснюють значний вплив на якість оволодіння ним іншомовним мовленням [Ніколаєва, с. 250].

❖ **Підструктура спрямованості індивідуальності** – ...об'єднує нахили, бажання, інтереси, ідеали, світогляд, переконання та мотиви [Ніколаєва, с. 250].

❖ **Підструктура соціального досвіду індивідуальності** – ...охоплює знання, вміння, навички, звички; індивідуальна культура [Ніколаєва, с. 251].

❖ **Підструктура форм відображення індивідуальності** – це така підструктура, яка включає психічні процеси та емоційно-вольові якості особистості, які розвиваються і вдосконалюються в різних видах діяльності [Ніколаєва, с. 251].

❖ **Підструктура біологічних властивостей індивідуальності** – ...охоплює психологічні особливості індивіда, що зумовлюють індивідуальний стиль його діяльності [Ніколаєва, с. 251].

❖ **Мотивуюча індивідуалізація** – ...змістом є врахування сталої системи мотивів оволодіння учнем іншомовним мовленням, ... цілеспрямоване формування у кожного учня нових, складніших і поки що відсутніх у нього видів мотивації [Ніколаєва, с. 254].

❖ **Регулююча індивідуалізація** – ...спрямована на врахування вчителем реального рівня володіння учнем іншомовним мовленням на кожному з етапів навчального процесу [Ніколаєва, с. 254].

❖ **Розвиваюча індивідуалізація** – дозволяє забезпечити в навчальному процесі опору на реальний рівень функціонування психічних процесів, а також реалізувати цілеспрямований розвиток слабо функціонуючих психічних процесів за спеціально підібраних серій завдань на матеріалі іноземної мови [Ніколаєва, с. 254].

❖ **Формуюча індивідуалізація** – сприяє формуванню в учнів індивідуального стилю оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю з урахуванням і в опорі на індивідуальні особливості нервової системи учня та стиль діяльності, який уже склався [Ніколаєва, с. 254].

➤ **Життєвий досвід** – ...сума індивідуальних характеристик, рис та звичок особистості, які стосуються, наприклад, самоусвідомлення або уявлення про інших та готовності вступити до спільної взаємодії з іншими людьми [РРЕ, с. 12].

➤ **Європейський Мовний Портфель** – це мовна біографія індивіда, до того ж, не лише офіційно визнані досягнення, а й фіксація неформального досвіду, що включає контакти з іншими культурами [РРЕ, с. 174].

➤ **Зовнішній контекст** – це організація..., яка забезпечує дуже тонке бачення світу, яке глибоко відображається у мові певної спільноти і якого мовці набувають у ході зростання, виховання та

набуття досвіду, принаймні настільки, наскільки це є для них релевантним [РРЕ, с. 50].

➤ **Особиста ідентифікація** – учні можуть сказати, хто вони є, назвати по буквах ім'я, повідомити адресу, дати свій номер телефону, сказати, де і коли вони народилися, повідомити про свій вік, стать, сказати, одружений він/вона чи ні, повідомити про національність, сказати, звідки вони, чим заробляють на життя, описати свої сім'ї, повідомити про релігію, якщо вони віруючі, розповісти про те, що люблять і чого не люблять; отримати/зрозуміти таку ж інформацію від інших [РРЕ, с. 54].

6.7. Інтенсивне навчання іноземної мови

❖ **Сугестія** – це комунікативний фактор, який виражається у «пропозиції», щоб особистість зробила свій вибір, вибрала з широкого спектра можливостей, комплексних стимулів [Ніколаєва, с. 259].

❖ **Сугестологія** – це наука про прискорений гармонійний розвиток особистості та розкриття її різнобічних резервних можливостей – пам'яті, інтелектуальної активності, творчих здібностей тощо [Ніколаєва, с. 260].

❖ **Принцип колективної взаємодії** – це такий спосіб організації навчального процесу, де учні активно й інтенсивно спілкуються один з одним, обмінюючись навчальною інформацією, що сприяє розширенню знань, вдосконаленню навичок та вмінь кожного учня; між учасниками спілкування створюються оптимальні взаємодії і формуються характерні для колективу взаємовідносини, а умовою успіху кожного є успіх інших членів колективу [Ніколаєва, с. 262].

6.8. Контроль у навчанні іноземної мови

❖ **Контроль** – ...визначення та оцінювання рівня сформованості навичок та вмінь [Ніколаєва, с. 269].

➤ **Контроль** – ...оцінювання рівня володіння мовою користувачем [РРЕ, с. 177].

✳ **Контроль** (самоконтроль) выявляет эффективность решения задачи, ее результат: при говорении – адекватность своего речевого продукта поставленной задаче, его воздействие на слушателя, а при

чтении и аудировании – воздействие чужого (данного) речевого продукта на читающего и слушающего [Бим, с. 103].

➤ **Оцінювання** – це термін, який є ширшим від поняття контроль, і до якого відносять ефективність окремих методів або засобів, вид та якість висловлювання, що продукується згідно з програмою, задоволення учня/ вчителя, ефективність роботи вчителя [РРЕ, с. 177].

➤ **Оцінка досягнень** – те, що означають різні оцінки, інтерналізовано викладачами у відповідних контекстах, проте детально описується рідко [РРЕ, с. 42].

Види контролю за підручником С.Ю. Ніколаєвої

❖ **Поточний контроль** – ... здійснюється у ході вивчення конкретної теми для визначення рівня сформованості окремої навички або вміння, якості засвоєння певної порції навчального матеріалу [Ніколаєва, с. 271].

❖ **Рубіжний контроль** – ... проводиться після закінчення роботи над темою, тематичним циклом, в кінці чверті, року [Ніколаєва, с. 271].

❖ **Підсумковий контроль** – ... реалізується після завершення відповідного ступеня навчання іноземної мови [Ніколаєва, с. 271].

❖ **Взаємоконтроль** – ... здійснення контролю володіння іншомовною мовленнєвою діяльністю самими учнями [Ніколаєва, с. 272].

❖ **Самоконтроль** – це розумове вміння, яке забезпечує навчальну дію порівняння результатів власного виконання навчального завдання (програми) зі змістом і зовнішнім оформленням відповідного (заданого) іншомовного матеріалу [Ніколаєва, с. 272].

❖ **Самокореція** – це інтелектуальне вміння, котре забезпечує безпосереднє виправлення самим учнем усвідомленої помилки з метою підвищення рівня реалізації навчально-контрольної діяльності в цілому [Ніколаєва, с. 272].

❖ **Тестовий контроль/ тестування** – ... використання і проведення тесту, ...це сукупність етапів планування, складання і випробування тестів, обробки та інтерпретації результатів проведення тесту [Ніколаєва, с. 273].

Види контролю за РРС

- **Контроль досягнень** – ...контроль того, чого навчили, який орієнтований на курс навчання... і представляє внутрішню перспективу [РРС, с. 183].
- **Контроль володіння** – є перевіркою того, що людина може робити/ знати у зв'язку із застосуванням предмета в реальному світі і, яка представляє зовнішню перспективу [РРС, с. 183].
- **Поточний контроль** – це безперервний процес збору інформації про досягнення у навчанні, про сильні та слабкі сторони, які вчитель повинен враховувати під час планування курсу та при здійсненні зворотного зв'язку з учнями [РРС, с. 185].
- **Підсумковий контроль** – визначає досягнення в кінці курсу у вигляді оцінок [РРС, с. 186].
- **Контроль з боку інших осіб** – це судження вчителя або екзаменатора [РРС, с. 191].
- **Самоконтроль** – це судження про власне володіння мовою [РРС, с. 191].
- **Суб'єктивний контроль** – це судження, зазвичай, про якість володіння знань, винесене експертом [РРС, с. 188].
- **Об'єктивний контроль** – це контроль без суб'єктивних чинників, ...як правило, непрямий тест, серед варіантів якого є лише одна правильна відповідь [РРС, с. 188].
- **Орієнтований на норми/ нормативно-орієнтований/ критеріально-орієнтований контроль** – це розміщення результатів учнів у певному порядку залежно від їх досягнень у порівнянні з іншими [РРС, с. 184].
- **Відокремлений контроль, орієнтований на критерії** – це такий підхід, в якому встановлено один «стандарт мінімальної компетенції» або «відрізаний параметр», для того щоб розділити учнів на тих, хто «володіє», і тих, хто «не володіє», без врахування ступенів якості у досягненні визначеної мети [РРС, с. 184].
- **Комплексний контроль, орієнтований на критерії** – це такий підхід, в якому окреме вміння співвідноситься з визначеним континуумом усіх релевантних ступенів уміння в сфері, про яку йдеться [РРС, с. 184].
- **Нефіксований контроль** – це контроль учителем і, можливо, учнем, виконаних у класі робіт, завдань та проектів упродовж курсу [РРС, с. 185].

- **Фіксований контроль** – це контроль, коли ставляться оцінки і приймаються рішення на основі іспиту або іншого виду контролю, який відбувається у певний день, зазвичай у кінці курсу або перед початком курсу [РРЕ, с. 185].
- **Прямий контроль** – оцінює те, що кандидат робить в даний момент [РРЕ, с. 186].
- **Непрямий контроль** – оцінює вміння, якими учні оволоділи [РРЕ, с. 186].
- **Контроль умінь** – вимагає від учня висловитися усно чи в письмовій формі під час прямого тестування [РРЕ, с. 187].
- **Контроль знань** – вимагає від учня відповісти на запитання різного типу, для того щоб продемонструвати ступінь своїх лінгвістичних знань та контролю [РРЕ, с. 187].
- **Глобальний/ холістичний контроль** – полягає у глобальному синтетичному судженні та в межах якого всі аспекти оцінюються інтуїтивно [РРЕ, с. 190].
- **Аналітичний контроль** – розглядає різні аспекти окремо [РРЕ, с. 190].
- **Контроль окремих завдань/ за категоріями** – ...виконання одного завдання, яке оцінюється за параметрами, поданими в контрольній сітці [РРЕ, с. 191].
- **Серійний контроль** – передбачає оцінювання результатів виконання ізольованих контрольних завдань, які оцінюються глобально за словесною шкалою [РРЕ, с. 191].
- * **Самоконтроль** – способность человека регулировать производимое им действие [Зимняя, с. 148].
- ❖ **Лінгводидактичний тест** – ... підготовлений відповідно до певних вимог комплекс завдань, які пройшли попереднє випробування з метою визначення якісних показників і які дозволяють виявити в учасників тестування рівень їх мовної і/або комунікативної компетенції та оцінити результати тестування за задалегідь встановленими критеріями [Ніколаєва, с. 273].
- ❖ **Валідність** – це характеристика тесту, яка показує, що саме вимірює тест і наскільки ефективно він це вимірює; придатність тесту для визначення рівня володіння певними іншомовними мовленнєвими навичками і вміннями [Ніколаєва, с. 273].
- **Валідність** – це можливість демонстрації того, що власне контролюється і, що у певному контексті, має бути встановлено, і

наскільки отримана інформація є точною в аспекті визначення рівня володіння мовою певним кандидатом [РРЕ, с. 177].

➤ **«Конструктивна валідність»** – це кореляція між двома тестами, розробленими для контролю одного й того ж об'єкта [РРЕ, с. 178].

❖ **Надійність тесту** – це необхідна умова валідності тесту [Ніколаєва, с. 274].

➤ **Надійність** – це стабільність результатів, які одержують одні й ті ж кандидати у двох окремих, реальних чи уявних, комісіях, які реалізують експертизу [РРЕ, с. 177].

❖ **Диференційна здатність** – це характеристика тесту, яка вказує на здатність даного тесту виявляти встигаючих і невстигаючих тестованих, тобто з достатнім і недостатнім рівнем володіння іншомовними навичками і вміннями [Ніколаєва, с. 274].

❖ **Практичність** – це характеристика тесту, яка визначає: а) доступність та посиленість інструкцій тесту і змісту тестових завдань для розуміння тих, хто виконує тест; б) простота організації проведення тестування в різних умовах; в) простота перевірки відповідей і визначення результатів та оцінки [Ніколаєва, с. 274].

❖ **Економічність** – це характеристика тесту, яка передбачає мінімальні витрати часу, зусиль і коштів на підготовку тесту від планування до видання [Ніколаєва, с. 274].

❖ **Стандартизований тест** – є таким, який пройшов попереднє випробування на великій кількості тестованих і має кількісні показники якості, який супроводжується паспортом, в якому містяться норми, умови та інструкції для багаторазового використання тесту в різних умовах [Ніколаєва, с. 274].

❖ **Нестандартизований тест** – ... розробляється самим учителем для своїх учнів і складається на матеріалі конкретної теми для перевірки рівня сформованості певної навички або вміння [Ніколаєва, с. 274].

❖ **Субтест** – до складу входять тестові завдання, спрямовані на один конкретний об'єкт тестового контролю, наприклад, визначення рівня володіння вимовними, граматичними або лексичними навичками, уміннями аудіювання, читання, говоріння, письма [Ніколаєва, с. 275].

❖ **Тестове завдання** – це мінімальна одиниця тесту, яка передбачає певну вербальну чи невербальну реакцію тестованого [Ніколаєва, с. 275].

❖ **Комплекс тестів** – ...тести для визначення сформованості мовленнєвої компетенції в усіх видах мовленнєвої діяльності [Ніколаєва, с. 278].

➤ **Типові помилки/ хибні уявлення** – виникають в результаті «інтермовлення», спрощеного або викривленого уявлення про компетенцію на мові, що вивчається [РРЕ, с. 154].

➤ **Випадкові помилки** – ...трапляються у володінні мовою, коли користувач/ учень не застосовує свою компетенцію належним чином [РРЕ, с. 154].

➤ **Рейтинг за шкалою** – це судження про те, що людина знаходиться на певному рівні або на певній смузї шкали, що складається з певної кількості відповідних рівнів або смуг [РРЕ, с. 189].

➤ **Рейтинг за контрольним листом** – це судження про людину згідно з листом тверджень, які відповідають певному рівню або модулю [РРЕ, с. 189].

➤ **Враження** – це повністю суб'єктивне судження, сформульоване на базі діяльності учнів у класі безвідносно до спеціального критерію і відповідності спеціальному контролю [РРЕ, с. 189].

➤ **Кероване судження** – це судження, в якому індивідуальна суб'єктивність експерта зменшується за рахунок доповнення враження свідомим контролем у відповідності до спеціальних критеріїв [РРЕ, с. 189].

6.9. Позакласна робота з іноземної мови

❖ **Принцип позакласної роботи з іноземної мови** – це вихідні положення, які визначають вимоги до її змісту, методів та організаційних форм і відповідають цілям та завданням усієї позакласної роботи з ІМ у школі та ілюструють суть педагогічної діяльності вчителя [Ніколаєва, с. 280].

❖ **Принцип добровільності** – ... полягає в тому, що учні включаються в позакласну роботу за власним бажанням [Ніколаєва, с. 280].

❖ **Принцип масовості** – ... передбачає активну участь в позакласних заходах якнайбільшої кількості учнів з різним рівнем володіння іноземною мовою [Ніколаєва, с. 280].

❖ **Принцип урахування і розвитку індивідуальних особливостей та інтересів учнів** – ... передбачає врахування в контексті діяльності учнів їх власного досвіду, інтересів, бажань, нахилів, світогляду, емоційно-почуттєвої сфери та статусу особистості в колективі [Ніколаєва, с. 280].

❖ **Принцип зв'язку позакласної роботи з уроками** – ... полягає в тому, щоб забезпечити єдність практичних, розвиваючих та виховних цілей позакласних занять та уроків і також передбачає зв'язок навчальних матеріалів, які використовуються в позакласній роботі, з матеріалом чинних навчально-методичних комплексів з ІМ [Ніколаєва, с. 281].

❖ **Принцип комплексності** – ...забезпечити єдність і взаємозв'язок патріотичного, морального, естетичного, трудового і фізичного виховання [Ніколаєва, с. 281].

❖ **Принцип захопленості** – ... пов'язаний з вибором конкретних цікавих прийомів, які сприяють ефективному досягненню поставлених завдань, а також зі змістом навчальних матеріалів, який має бути новим, незвичайним, захоплюючим, здебільшого країнознавчого характеру [Ніколаєва, с. 281].

❖ **Принцип розвитку ініціативи та самодіяльності** – ... передбачає стимулювання й розвиток у школярів самодіяльності та ініціативи в роботі [Ніколаєва, с. 281].

❖ **Індивідуальна позакласна робота** – ...проводиться з окремими учнями, які готують повідомлення або доповіді про країну, мова якої вивчається, про знаменні дати та події, розучують пісні, вірші, уривки з літературних творів іноземною мовою, виготовляють наочні посібники, оформляють стінгазети, альбоми, стенди [Ніколаєва, с. 282].

❖ **Групова форма позакласної роботи** – ... проводиться в групах, об'єднаних спільними інтересами [Ніколаєва, с. 282].

❖ **Масові форми позакласної роботи** – до них належать такі заходи як вечори художньої самодіяльності, фестивалі, конкурси, карнавали, тематичні вечори тощо [Ніколаєва, с. 282].

❖ **Тиждень іноземної мови у школі** – передбачає участь у ній широкого контингенту учнів, а за своєю структурою є комплексною, тому що включає комплекс різних за змістом та формою заходів, які відбуваються в певний період часу і спрямовані на реалізацію завдань комплексного підходу до виховання учнів [Ніколаєва, с. 283].

❖ **Листування школярів** – ... дає учням можливість практично користуватися іноземною мовою як засобом спілкування та отримувати додаткову інформацію до тем програми [Ніколаєва, с. 284].

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК

Автентичні тексти
Аналіз змісту матеріалу
Аналіз уроку іноземної мови
Анкетування
* Аннотирование
Апроксимована вимова
Артикуляція
Аудіотекст
Аудіювання
    Аудіовізуальна рецепція
    Усне сприймання/
аудіювання
    * Аудирование
    * Выяснительное
    аудирование
    * Ознакомительное
    аудирование
    * Деятельное
    аудирование
Базовий навчальний план
Базовий рівень володіння
іноземною мовою
Бакалавр
Бесіда
    * Беседа
Безеквівалентні лексичні
одиниці
Быстротечность и
неповторимость слуховой
рецепции
Валідність
    «Конструктивна валідність»
Варіативна частина базового
навчального плану
Вживання екстралінгвістичних
мовних звуків

Вивчення та узагальнення
позитивного досвіду роботи
вчителів
Вивчення мови
Визначення цілей навчання
Виконання завдання
Випадкові помилки
Виховний вплив на уроці
іноземної мови
Вміти писати
Вправа
    Вправи для формування
    мовленнєвих навичок
    аудіювання
    Вправи на розвиток
    фонематичного слуху
    Комунікативні вправи
    Мовні вправи на
    усвідомлення учнями засобів
    між фразового зв'язку
    Некомунікативні вправи
    Продуктивні вправи
    Репродуктивні вправи
    Рецептивні вправи
    Умовно-комунікативні
вправи
    * Информационные
    упражнения.
    * Мотивационные
    упражнения
    * Операционные
    упражнения
    * Первичные
    упражнения
    * Подготовительные
    упражнения
    * Признаки
    классификации
    упражнений:

- * Речевые упражнения
- * Специфические требования к системе упражнений
- * Требования к каждому упражнению и к системе в целом
- * Тренировочные упражнения
- * Упражнение
- * Учебно-речевые упражнения

Враження

Гімназія

Гіпотеза

Главная цель обучения аудирования

«Готові» мовленнєві одиниці/ «формули»/ «шаблони»/ «кліше»/ «стереотипи»

Грамматика

- * Грамматика
- * Грамматические речевые динамические стереотипы
- * Грамматический минимум

Активний граматичний мінімум

Пасивний граматичний мінімум

- * Грамматический термин

Грамматична семантика

Грамматичні сигнали

Групова форма позакласної роботи

Державний компонент змісту загальної середньої освіти/ освітній мінімум

Державний стандарт з навчального предмета «Іноземна мова»

Державний стандарт загальної середньої освіти

Дефініція

Динамічність уміння

Диференційна здатність

Діалог-домовленість

Діалог-обговорення/ дискусія

Діалог-обмін враженнями/думками

Діалогічна єдність

Двосторонній діалог-розпитування

Односторонній діалог-розпитування

Мікродіалог

Діапазон лексичного запасу

Діяльність

Допоміжні засоби навчання

- * Вспомогательные средства обучения

Допоміжні методи дослідження

Досвід

Дослідне навчання

Економічність

Експеримент

Розвідувальний експеримент

Природний експеримент

Європейський Мовний Портфель

Життєвий досвід

Завдання

- * Коммуникативная задача (КЗ)

- * Минимум коммуникативных задач (МКЗ)
- * Коммуникативное задание (Кз)

Завдання на розуміння

Загальний темп мовлення

- * Задача методики обучения устной речи
- * Задача обучения письменной речи

«Заповнювачі мовчання»

Засоби навчання

Технічні засоби навчання

Нетехнічні засоби навчання

- * Готовый языковой материал
- * Текстовый минимум (ТМ)
- * Учебный текст (УТ)

Зміст навчання

Знання

Соціокультурні знання

- * Знания
- * Практические знания
- * Теоретические знания
- * Языковые знания

Зовнішній контекст

Зорове сприйняття/читання

- * Изложение

Інваріантна частина базового навчального плану

Індивідуалізація процесу навчання іншомовного мовлення

Мотивуюча індивідуалізація

Регулююча індивідуалізація

Розвиваюча індивідуалізація

Формуюча індивідуалізація

Індивідуальна позакласна робота

Індивідуальне навчання

Індивідуальний підхід

Індивідуальні форми роботи

Ініціативна репліка

Інструкція

Інтегрованість умінь

Інтерактивні схеми

Інтерація

Інтерференція

Інтонція

Іншомовна комунікативна компетенція

Граматична компетенція

Граматична компетенція

Дискурсивна компетенція

Загальні компетенції

Компетенція

Комунікативна мовленнєва компетенція (КМК)

Країнознавча компетенція

Лексична компетенція

Лінгвістична компетенція

Лінгвокраїнознавча компетенція

Мовленнєва компетенція

Мовна допомога/ мовні опори

Мовна компетенція

Орфографічна компетенція

Орфоепічна компетенція

Плюрилінгвальна та плюрикультурна компетенція

Прагматична компетенція

Семантична компетенція
Соціокультурна компетенція
Соціолінгвістична
компетенція

Фонологічна компетенція
Функціональна компетенція
Часткова компетенція

Календарно-річний план

Кваліфікаційна

характеристика

Кероване судження

Кінець уроку

Колективні форми роботи

Комбінування

Комплекс тестів

Комплексний коментар

Комплект для вчителя

Комплект для учня

Компоненти змісту навчання

Комп'ютерні програми

Комунікативно-мовленнєва
ситуація

- * Временно-пространственная локализация ситуации
- * Естественная ситуация
- * Искусственная ситуация
- * Коммуникативная ситуация
- * Лингвистическая ситуация
- * Микроситуация
- * Речевая ситуацийей
- * Ситуация
- * Социально-коммуникативная позиция

- * Типичная коммуникативная ситуация
- * Учебная речевая ситуация
- * Экстралингвистическая ситуация

Комунікативні завдання

Комунікативні педагогічні
завдання

* Коммуникативная
общность

* Конспект

Контроль

Аналітичний контроль

Взаємоконтроль

Відокремлений контроль,
орієнтований на критерії

Глобальний/ холістичний
контроль

Комплексний контроль,
орієнтований на критерії

Контроль володіння

Контроль досягнень

Контроль з боку інших осіб

Контроль знань

Контроль окремих завдань/
за категоріями

Контроль умінь

Непрямий контроль

Нефіксований контроль

Об'єктивний контроль

Орієнтований на норми/
нормативно-орієнтований/
критеріально-орієнтований
контроль

Підсумковий контроль

Поточний контроль

Прямий контроль

Рубіжний контроль
Самоконтроль
Серійний контроль
Суб'єктивний контроль
Тестовий контроль/
тестування
Фіксований контроль
* Самоконтроль
Критичний аналіз
літературних джерел
* Лексический мінімум
Активний лексичний
мінімум
Пасивний лексичний
мінімум
Лексична одиниця
Лексична семантика
Листування школярів
Лицей
Логіко-синтаксична схема
Магістр
Макрофункції
Масові форми позакласної
роботи
* Матеріал аудирования
Медіація
Мета навчання іноземних мов
Виховна мета
Головна мета навчання
іноземної мови
Освітня мета
Практична мета
Розвиваюча мета
Мета аудіювання
Метод
* Метод
* Метод обучения
* Метод обучения в
методике

* Метод обучения в
педагогике
* Прием
Метод експертів або метод
компетентних суддів
Метод інтерв'ю
Метод моделювання
Методика
Методика викладання
іноземних мов
Загальна методика
Спеціальна методика
* Методика
иностранных языков
* Методика обучения
иностранному языку
* Общая методика
* Частная методика
Методичний компонент
кваліфікаційної
характеристики
Методичний зміст уроку
Методичні прийоми
Механізм антиципації /
ймовірного прогнозування
Механізм довготривалої
пам'яті
Механізм оперативної пам'яті
Механізм осмислення
мовленнєвого ланцюга
* Минимальный уровень
чтения
Міжкультурна свідомість
Мікрофункції
Мінімізація змісту навчання
Мова
* Речь
Мова тіла

Мовленнєва дія
Мовленнєва діяльність
Види мовленнєвої діяльності
* Продуктивні види мовленнєвої діяльності
* Рецептивні види мовленнєвої діяльності
Процеси мовлення
* Акт об'єднання
* Акт речі
* Вид речової діяльності (ВРД)
* Закономерності речової діяльності
* Модель навчання виду речової діяльності
* Речова діяльність
Мовлення
Діалогічне мовлення
Мовленнєва пам'ять
Мовленнєвий/фонематичний слух
Мовна політика Ради Європи
Монолог
Монолог-міркування
Монолог-опис
Монолог-оповідь
Монолог-переконання
Монолог-повідомлення
Монолог-розповідь
* Монологическое общение
Морфологія
Морфофонологія
Мотивація
Зовнішня мотивація
Внутрішня мотивація
Інструментальна мотивація
Комунікативна мотивація

Лінгвопізнавальна мотивація
* Мотивація
Мультилінгвізм
Навичка
Автоматизованість
Інтонаційні навички
Каліграфічні навички
Лексичні навички
Навички повсякденного життя
Навички та вміння, пов'язані з дозвіллям
Орфографічні навички
Репродуктивні граматичні навички
Рецептивні граматичні навички
Репродуктивні лексичні навички
Рецептивні лексичні навички
Ритміко-інтонаційні навички
Слухо-вимовні навички
Фонетичні навички
* Автоматизація
* Коммуникативные навыки
* Навыки
* Навыки оформления языковых явлений
* Овладение грамматическими навыками и умениями
* Речевые грамматические навыки
* Умственные навыки
Навчально методичний комплекс

Навчання

- * Единица обучения (ЕО)
- * Обучение
- * Процесс обучения
- * Речевая единица
- * Языковая единица

Навчання аудіювання

Навчання діалогічного мовлення

Навчання ІМ в основній школі

Навчання ІМ в початковій школі

Навчання монологічного мовлення

Навчання письма

Навчання техніки письма

Навчання фонетичного матеріалу

- * Задача артикуляционного обучения
- * Обучение произношению

Навчання читання

Надійність

Надійність тесту

Наочні посібники

* Написание письма

Наукове спостереження

* Научить читать

Неадаптовані автентичні тексти

Об'єкт методики викладання іноземних мов

Обсяг лексичного запасу

Обсяг тексту

* Объем «понятной» лексики в читаемом тексте

* Обучение устной речи

Оволодіння мовою

* Практическое овладение

иностранным языком

* Практическое

овладение языком

* Овладение навыком

Одиничний коментар

* Описание

Організація

Організація процесу навчання

Освітній стандарт навчального

предмета чи галузі знань

Освітня мета уроку

Освітня програма

Глобальні навчальні

програми

Виважені навчальні

програми

Модульні навчальні

програми

Освітня програма основної

школи

Освітня програма

початкової школи

Освітня програма старшої

школи

Професійно орієнтована

освітня програма старшої

школи

Часткові навчальні

програми

Основна частина уроку

* Основная задача обучения

иностранному языку

Основні вимоги до практичної підготовки

Основні вимоги до теоретичної підготовки

Основні вимоги до уроку іноземної мови

Основні компоненти навчального процесу

Особиста ідентифікація

Оцінка досягнень

Оцінювання

✳ Парадигматические связи слова

Паратекстуальні засоби

Писемна продуктивна діяльність/ письмо

Писемне мовлення

Письмовий переклад

Письмо

Підготовча робота вчителя до уроку

Підручник

Підстановча таблиця

Підструктура біологічних властивостей індивідуальності

Підструктура соціального досвіду індивідуальності

Підструктура спрямованості індивідуальності

Підструктура форм

відображення індивідуальності

Підсумкове завдання

Підхід

Підхід до відбору та розподілу завдань

Біхевіористський підхід

Діяльнісно-орієнтований підхід

Інтуїтивно-свідомий підхід

Комунікативний підхід

Міжкультурний підхід до вивчення іноземної мови

Розгалужений підхід

Свідомий пізнавальний підхід

План-конспект уроку

Планування

Планування процесу навчання іноземних мов

Плюрилінгвізм

Побудова тексту

✳ Полный перечень объектов обучения

Посередницькі види діяльності

✳ Посильность текста

Потенціальний словник

Поурочне планування

Початок уроку

Прагматична семантика

Праксеограма

Практична мета навчання ІМ в початковій школі

Практична мета уроку

Практичність

Предмет методики викладання іноземних мов

Принципи навчання

Зрозумілість

Логічність

Принцип активності

Принцип взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності

Принцип виховуючого навчання

Принцип добровільності

Принцип домінуючої ролі вправ

Принцип захопленості
 Принцип зв'язку позакласної
 роботи з уроками
 Принцип індивідуалізації
 Принцип комплексності
 Принцип комунікативності
 Принцип масовості
 Принцип міцності
 Принцип наочності
 Принцип науковості
 Принцип позакласної роботи
 з іноземної мови
 Принцип посиленості
 Принцип розвитку
 ініціативи та самодіяльності
 Принцип свідомості
 Принцип урахування і
 розвитку індивідуальних
 особливостей та інтересів
 учнів
 Принцип урахування рідної
 мови
 Принцип колективної
 взаємодії
 Прозорість
 * Функціональний
 принцип
 Прогнозування
 Пробне навчання
 Продукт діяльності
 Продуктивні види діяльності
 Продуктивність
 Продукція
 Просунутий Рубіжний рівень
 (B1+)
 Просодичні ознаки
 Професійна підготовка
 вчителя іноземної мови
 * Процес обчучення

* Процес овладення кождой
 языковой единицей
 Процес осмислення
 Психолінгвістика
 Психофізіологічні механізми
 аудіювання
 Реактивно-ініціативна репліка
 Реальний/ наявний словник
 Регіональний компонент
 змісту загальної середньої
 освіти
 Результат діяльності
 Рейтинг за контрольним
 листом
 Рейтинг за шкалою
 Рекомендації Ради Європи
 (PPE)
 Репліка
 «Реплікування»
 Репродукція
 Рецептивні види діяльності
 Рецептивні процеси
 Рецепція
 * Реферирование
 Рівень значення
 Рівень смислу/змісту
 Розвиваюча мета уроку
 Розуміння плану значення
 Розуміння плану смислу
 Рухливі ігри
 Самокорекція
 Самостійність уміння
 говорити іноземною мовою
 Семантизація
 Наочна семантизація
 * Семантизация
 Середній рівень (або
 "виживання") володіння
 мовою (A2+)

* Серии уроков (занятий)
Сильний Просунутий/Strong
Vantage/ (B2+
* Синтагматические связи
Синтаксис
Система вправ
Система навчання
Система планування
Система уроків
Системний коментар
* Содержательность и
занимательность
* Сочинение
Спеціалізована школа і
профільні класи
Спеціаліст
Спілкування
Спонтанність
Сприймання мовлення
Спрямованість особистості
Статистичний метод
Стратегія
Структурна точність/
правильність
Сугестія
Сугестологія
Сфера
Суспільна/публічна сфера
Особиста сфера
Професійна сфера
* Сфера устного
общения
Театралізована гра-урок
Тест
Лінгводидактичний тест
Нестандартизований тест
Стандартизований тест
Субтест
Текст-опис

Тестове завдання
Тема
* «Вертикальные» темы
* «Горизонтальные»
темы
* Темы
Тематичне планування
Тестування
Техніка читання
Тиждень іноземної мови у
школі
Типові помилки/ хибні
уявлення
Узус
Уміння
Вміння
Вміння учитися/savoir-
apprendre
Евристичні вміння
Професійні і технічні вміння
Соціальні вміння
* Вспомогательные
грамматические
умения
* Грамматические
умения
* Коммуникативные
умения
* Лексические умения
* Основные
грамматические
умения
* Параметры
грамматических
умений
* Развитие
грамматических
умений и их
автоматизация

- * Умения
- * Умение грамматического перифраза

Урок іноземної мови

Уроки, що спрямовані на розвиток мовленнєвих умінь

Уроки, що спрямовані на формування мовленнєвих навичок користування мовним матеріалів

- * Урок
- * Урок інострального языка
- * Задача урока
- * Стержень урока

Усний переклад

Усний продуктивний вид діяльності/ говоріння

- * Учебно-воспитательный процесс

Фабульний текст

Фізичні рухи/ дії

Фонематичність

Фонова лексика

Фонові знання

Фонограма

Формулювання

- * Фундаментальная трудность аудирования
- * Функциональные связи слова

Хронометрування

Цілеспрямованість

Цілі навчання іноземної мови

- * Воспитательный аспект

- * Общая экстралингвистическая целевая установка
- * Основная практическая цель обучения
- * Познавательный аспект
- * Практическая направленность обучения
- * Практическая цель
- * Практические цели
- * Развивающий аспект
- * Учебный аспект
- * Частичная целевая установка
- * Цель

Читання

Вибіркове/переглядове читання

Вивчаюче читання

Ознайомлювальне читання

Читання уголос

Читання мовчки

- * Аналитическое чтение
- * Изучающее чтение
- * Ознакомительное чтение
- * Просмотровое или поисковое чтение
- * Учебное чтение
- * Чтение
- * Чтение «для себя»

Швидкість

Шкали, орієнтовані на експертів

Шкали, орієнтовані на користувача

Шкали, орієнтовані на розробника

Аналітична шкала

Холістична шкала

Шкільний компонент змісту загальної середньої освіти

Breakthrough/ інтродуктивний/ відкриття рівень/ рівень A1

Effective Operational

Proficiency/ ефективна

операційна компетенція або

автономний рівень/ рівень C1

Mastery/ рівень C2 (Трім:

"Глобальне володіння\"

Уїлкінс: "глобальна

операційна компетенція ")

Threshold/ рубіжний рівень/

рівень B2

Vantage/ просунутий рівень

або "незалежний користувач\"/

рівень B2

Waystage/ середній рівень або

"виживання\"/ рівень A2

Словник граматичних термінів

Артикль	Un article
❖ Означений	❖ Défini
❖ Неозначений	❖ Indéfini
❖ Частковий	❖ Partitif
❖ Злитий	❖ Contracté
❖ Пропущений	❖ Omis
❖ Скорочений	❖ Elidé
Відсутність артикля	Un article - zéro
Вигук	Une interjection
Вид	Un aspect
Випадок	Le cas
❖ Основний	❖ Général
❖ Особливий	❖ Particulier
Відмінок	Le cas
❖ Родовий	❖ Génétif
❖ Знахідний	❖ Accusatif
❖ Орудний	❖ Ablatif
❖ Називний	❖ Le nominatif
Відмінювання (дієслова)	La conjugaison
Велика буква	La majuscule
Вислів	La locution
❖ Дієслівний	❖ Verbale
❖ Прислівниковий	❖ Adverbiale
❖ Прийменниковий	❖ Prépositive
Відношення	Le rapport
Виключення	L'exception (f)
Голосні (звуки)	La voyelle
Приголосні	La consonne
Грамати́ка	La grammaire
Грама́тичні категорії	La catégorie grammaticale
Дефіс	Le trait d'union (f)
Дієслово	Le verbe
❖ Безособове	❖ Impersonnel
❖ Допоміжне	❖ Auxiliaire
❖ Зворотне	❖ Pronominal
❖ Напівдопоміжне	❖ Déclaratif

❖ Перехідне	❖ Semi-auxiliare
❖ Неособове	❖ Non personnel
❖ Перехідне	❖ Personnel
❖	❖ Transitif
❖ Невизначена форма дієслова	❖ L'infinif
❖ Дієприкметник	❖ Le gérondif
Дійсний спосіб	L'indicatif (m)
Додаток	Le complément
❖ Агентивний	❖ D'agent
❖ Непрямий	❖ D'objet indirect
❖ Прямий	❖ D'objet direct
❖ Означення	❖ Attributif
❖ Займенниковий	❖ De pronom
❖ Іменниковий	❖ De nom
❖ Прикметниковий	❖ D'adjectif
❖ До безособового дієслова	❖ Du verbe impersonnel
Додаток обставина	Le compliment circonstantiel
❖ Мети	❖ De but
❖ Міри	❖ De mesure
❖ Міся	❖ De lieu
❖ Наслідку	❖ De conséquence
❖ Порівняння	❖ De comparaison
❖ Причини	❖ De cause
❖ Способу дії	❖ De manière
❖ Умови	❖ De condition
❖ Часу	❖ De temps
Дужки	Les parenthèses (f)
Еквівалент	L'équivalent (m)
Займенник	Le pronom
❖ Безособовий	❖ Impersonnel
❖ Відносний	❖ Relatif
❖ Вказівний	❖ Démonstatif
❖ Зворотній	❖ Rêfêchi
❖ Неозначений	❖ Indéfini
❖ Особливий	❖ Personel
❖ Особливий придієслівний	❖ Personel conjoint (atovie, dépendent)
❖ Особливий віддієслівний	❖ Personel adjoit (tonque dependent)
❖ Особливий наголошений	

❖ Питальний	❖ Interrogatif
❖ Присвійний	❖ Passisif
❖ Середнього роду	❖ Naitre
Заперечення	La négation
❖ Загальне	❖ Totale
❖ Часткове	❖ Partielle
Закінчення (слова)	Le terminaison, la désinence
Запитання	L'interrogation (f)
❖ Загальне	❖ Total
❖ Часткове	❖ Partielle
Звернення	L'apostrophe (f)
Зв'язка (дієслова)	Le copule
Значення	Le voleur
❖ Другорядне	❖ Secondaire
❖ Основне	❖ Essentielle
Знак	Le point
❖ Питальний	❖ D'interrogation
❖ Окличний	❖ D'exclamation
Іменник	Le nom, le substantif
❖ Абстрактний	❖ Abstrait
❖ Істота	❖ Animé
❖ Конкретний	❖ Concret
❖ Не істота	❖ Inanimé
❖ Власний	❖ Propre
❖ Визначений	❖ Déterminé
❖ Індивідуальний	❖ Individuel
❖ Простий	❖ Simple
❖ Віддієслівний	❖ Verbal
❖ Неозначений	❖ Indéterminé
❖ Складний	❖ Composé
❖ Який означає предмет	❖ de chose
❖ - - - особу	❖ de personne
Інверсія	L'inversion
Комунікативний тип	Le type communicatif
Контекст	Le contexte
❖ Попередній	❖ Antérieur
❖ Послідуєчий	❖ Postérieur
Корінь	Le radical

Крапка	Le point
❖ Дві крапки	❖ Les deux points
❖ Крапка з комою	❖ Le point-vergule
❖ Три крапки	❖ Les points de suspension
Лапки	Les guillemets (m)
Множина	Le pluriel
Майбутній час	Le future
Мова = мовлення	Le discours
❖ Невласне пряме мовлення	❖ Indirect libre
❖ Пряме мовлення	❖ Indirect
❖ Непряме мовлення	❖ Direct
Мова	La langue
Французьке (а)	française
Мовлення	Le langage
Наступність (часу)	La postériorité
Наступний	Postérieur
Невизначеність	L'indétermination (f)
Невизначена форма (дієслова)	L'infinitif
Незмінна форма	Invariable
Однина	Le singulier
Одночасність (дій)	La simultanéité
Означення (виражене прикметником)	L'épithète (f)
Означення	La détermination
Означений (прикметник)	Le déterminatif
Одиниця (єдність)	L'unité
❖ Комунікативні	❖ De communication
❖ Понадфразова	❖ Phrastique
Основа слова	Le radical
Перехід	La transition
Передування	L'antériorité (f)
Передуючий	Antérieur
Питання	L'interrogation (f)
Питальне речення	La proposition interrogative
Підмет	Le sujet
Підрядність	La subordination
Підрядне речення	La proposition subordonnée
❖ Додаткове	❖ Complétive

<ul style="list-style-type: none"> ❖ Означальне ❖ Обставинне <li style="padding-left: 100px;">❖ Мети <li style="padding-left: 80px;">❖ Місця <li style="padding-left: 60px;">❖ Наслідку <li style="padding-left: 40px;">❖ Порівняння <li style="padding-left: 20px;">❖ Причини <li style="padding-left: 10px;">❖ Умови <li style="padding-left: 10px;">❖ Уступки <li style="padding-left: 20px;">❖ Часу 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Relative ❖ Circonstancielle <li style="padding-left: 100px;">❖ De but <li style="padding-left: 80px;">❖ De lieu <li style="padding-left: 60px;">❖ De conséquence <li style="padding-left: 40px;">❖ De comparaison <li style="padding-left: 20px;">❖ De cause <li style="padding-left: 10px;">❖ De condition <li style="padding-left: 10px;">❖ De raison <li style="padding-left: 20px;">❖ De temps
Позиція	La position
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Слова ❖ Звука 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Du mot ❖ Du son
Поняття	La notion
Порядок слів	L'ordre (m) des mots
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Прямий ❖ Непрямий ❖ Інверсія 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Direct ❖ Indirect ❖ Inversion
Прийменник	La préposition
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Простий ❖ Складений 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Simple ❖ Composée
Приголосний	La consonne
Приєднання	L'adjonction (f)
Прикладка	L'apposition (f)
Прийменник займенниковий	L'adjectif
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Відносний ❖ Вказівний ❖ Неозначений ❖ Питальний ❖ Присвійний 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Relatif ❖ Démonstratif ❖ Indéfini ❖ Interrogatif ❖ Possessif
Прикметник	L'adjectif
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Відносний ❖ Кількісний ❖ Якісний 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ De relation ❖ Numéral ❖ Qualificatif
Речення	La phrase
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Безсполучникове ❖ Складнопідрядне ❖ Складносурядне 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ A juxtaposition ❖ A subordination ❖ A coordination

<ul style="list-style-type: none"> ❖ Вигукове ❖ Заперечне ❖ Питальне ❖ Розповідне ❖ Спонукальне ❖ Стверджувальне 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Exclamative ❖ Négative ❖ Interrogative ❖ Déclarative, énonciative ❖ Impérative ❖ Affirmative
Речення (як складова фрази, конструкція)	La proposition
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Абсолютне дієприкметникове ❖ Інфінітивне ❖ Головне вставне 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Participe absolue ❖ Infinitive ❖ Participe intercalée
Речення	La phrase
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Другорядне ❖ Односкладове ❖ Двоскладове 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Subordonnée ❖ A deux termes ❖ A un terme
Рід	La genre
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Жіночий ❖ Чоловічий ❖ Розташований до ❖ Розташований після 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Féminin ❖ Masculin ❖ Préposé ❖ Postposé
Слово	Le mot
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Зв'язне ❖ Знаменне ❖ Інтенсифікатор ❖ Окличне ❖ Питальне ❖ Похідне ❖ Просте ❖ Складне ❖ Службове 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ De liaison ❖ Indépendant ❖ D'intensité ❖ Exclamatif ❖ Interrogatif ❖ Dérivé ❖ Simple ❖ Composé ❖ Outil
Спосіб	Le mode
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Дійсний ❖ Наказовий ❖ Суб'єктивний ❖ Умовний 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ L'indicatif (m) ❖ L'impératif (m) ❖ Le subjonctif ❖ Le conditionnel
Стан	La voix
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Активний ❖ Зворотній ❖ Пасивний 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Active ❖ Réfléchie ❖ Passive

❖ Фактативний	❖ Factative
Сполучник	Le cojouction
❖ Підрядний	❖ De subordination
❖ Сурядний	❖ De coordination
Ствердження	L'affirmation (f)
Ступінь порівняння	Le degrés de comparaison
❖ Позитивний	❖ Positif
❖ Порівняльний	❖ Comparatif
❖ Найвищий	❖ Superlatif
❖ Абсолютний	❖ Absolu
Узгодження часів	La concordance des temps
Узгодження (прикметника, іменника)	L'accord (m)
Усна форма мовлення	L'oral (m)
Утворення	La formation
Факультативний	Facultatif
Форма	La forme
❖ Безособова	❖ Impersonnelle
❖ Заперечна	❖ Négative
❖ Нейтральна	❖ Neutre
❖ Неособова	❖ Non personnelle
❖ Особова	❖ Personnelle
❖ Питальна	❖ Interrogative
❖ Питально-заперечна	❖ Interro - négative
❖ Складна	❖ Composée
❖ Стверджувальна	❖ Affirmative
Функція	La fonction
Час	Les temps
❖ Давньоминулий	❖ Le plus-que-parfait
❖ Найближчий	❖ Le futur immédiat
❖ Майбутній	❖ Le futur simple
❖ Минулий (складний)	❖ Le passé composé
❖ Минулий (незавершений)	❖ L'imparfait (m)
❖ Неускладнений	❖ Surcomposé
❖ Простий	❖ Simple
❖ Складний	❖ Composé
❖ теперішній	❖ Le présent
Частини мови	Les parties (f) du discours

❖ Артикль	❖ L'article (m)
❖ Вигук	❖ L'interjection (f)
❖ Дієслово	❖ Le verbe
❖ Займенник	❖ Le pronom
❖ Заперечення	❖ La négation
❖ Іменник	❖ Le nom, le substantif
❖ Прийменник	❖ La préposition
❖ Прикметник	❖ L'adjectif (m)
❖ Прислівник	❖ L'adverbe (m)
❖ Сполучник	❖ La conjonction
❖ Чисельник	❖ Le nom de nombre
Частка	La particule
❖ Заперечна	❖ Negative
❖ Обмежувальна	❖ Restrictive
Частина мови	La partie du discours
❖ Несамостійна	❖ Dépendante
❖ Самостійна	❖ Indépendante
Чергування основи	L'alternance (f) de radicaux
Число	Le nombre
❖ Однина	❖ Le singulier
❖ Множина	❖ Le pluriel
Чисельник	Le nom de nombre
❖ Кількісний	❖ Cardinal
❖ Порядковий	❖ Ordinal

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах. Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб./ Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/ Науковий редактор українського видання, доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. К.: Ленвіт, 2003. – 273с.
3. Составитель Леонтьев А. А. Общая методика обучения иностранным языкам: Хрестоматия. – М.: Рус. Яз., 1991. (Методика и психология обучения иностранным языкам).
4. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов.

Навчальне видання

Ружин Катерина Михайлівна
Вовк Марія Анатоліївна
Хіжняк Марина Миколаївна

Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах

Тематичний тлумачний словник термінів
для студентів факультету іноземної філології

Відповідальний за випуск
Рецензент
Коректор

К.М. Ружин
С.Ю. Прус
О.Д. Лупинос